

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Кафедра міжнародних відносин та журналістики
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

**Магістерська дипломна
робота(проект)
на тему:**

Угорська журналістика: від зародження до соціалістичної доби

студентка, групи МВ/ЖУР 22м

Науковий керівник:

**Доктор політичних наук,
професор**

Цирин Каріни Леонідівни

Ткач Дмитро Іванович

_____
(підпис студента)

_____
(Дата)

_____
(Підпис)

Попередній захист:

_____
(Висновок: «До захисту в Екзаменаційній комісії»)

Завідувач кафедри

_____
(Підпис)

_____
(Прізвище,
ініціали)

_____
(Дата)

Київ — 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УГОРЩИНІ. ПРАЖУРНАЛІСТИКА ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І ВІДРОДЖЕННЯ	7
1.1. Основні підходи до періодизації історії угорської журналістики.....	7
1.2. Розвиток угорської журналістики під час колапсу економіки і падіння влади Габсбургів	20
РОЗДІЛ 2. ЕТАПИ ЗАРОДЖЕННЯ ЖУРНАЛІСТИКИ В УГОРЩИНІ ПІД ВИПЛИВОМ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ	34
2.1. Процвітання угорської журналістики під «комуністичним» режимом	34
2.2. Дослідження угорської журналістики під час «соціалістичного поступу»	47
РОЗДІЛ 3. ЖУРНАЛІСТИКА В УГОРЩИНІ В РЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПЕРІОД 1956 РОКУ	61
3.1. Доля представників журналістської спільноти Угорщини до соціалістичної доби.....	61
3.2. Журналістика Угорщини на шляху до змін політичного режиму	74
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96

ВСТУП

Актуальність теми. Журналістика є невід'ємною частиною сфери комунікації. Її роль полягає у зборі, обробці та передачі інформації широкому загалу. Журналісти виступають як посередники між подіями та громадськістю, перетворюючи складні теми та події в доступну форму для сприйняття аудиторією.

Журналісти використовують різні жанри (такі як новини, репортажі, аналітика, інтерв'ю, коментарі тощо), щоб передати інформацію у формі, зрозумілій та цікавій для читачів, глядачів або слухачів. Вони відповідають за те, щоб інформація була достовірною, зрозумілою та відповідала етичним нормам професії.

Така професійна спрямованість журналістів допомагає відокремити їхню роботу від загального спілкування у суспільстві, надаючи їм спеціальні навички та методики для вироблення та поширення інформації.

Угорська журналістика зіграла важливу роль у багатьох аспектах суспільного життя країни. Вона була ключовим фактором у політичній боротьбі за владу, забезпеченні захисту держави від зовнішніх загроз, мобілізації населення для вирішення соціально-економічних проблем та інших суттєвих аспектів.

Журналістика в Угорщині відображала та коментувала політичні події, виступала інструментом громадської думки, сприяла формуванню та зміцненню національного образу країни. Важливі моменти історії, такі як боротьба за незалежність, перетворення у складі імперій, політичні та економічні трансформації, знаходили своє відображення у засобах масової інформації.

Угорські журналісти відіграли роль каталізатора громадської свідомості, створюючи медійну платформу для обговорення важливих питань та стимулюючи громадський діалог щодо ключових проблем країни. їхня робота

сприяла формуванню та зміцненню угорського суспільства як цілісного, самосвідомого й активного учасника політичного та соціального життя.

Кожен період в історії Угорщини, чи то революції, політичні зміни або події, пов'язані з трансформаціями у суспільстві, відобразився в журналістиці. Це стосується років революції 1848 року, подій 1919 та 1956 років, а також важливих змін, що відбувалися в кінці 1980-х та на початку 1990-х.

Угорська журналістика була свідком та учасником цих історичних періодів, вона відображала їхні події, виклики, реакцію громадськості та політичних структур. За всі ці роки вона залишалася ключовим механізмом впливу на громадську думку, створюючи платформу для обговорення, аналізу та інтерпретації подій.

Сталість і невід'ємна роль угорської журналістики в суспільно-політичному житті країни є результатом довгої історичної традиції, яка продовжує відігравати важливу роль у формуванні громадської свідомості та демократичного діалогу в Угорщині.

Мета й завдання дослідження. Основною метою у даній темі виступає вивчення угорської журналістики від самого початку зародження і до соціалістичної доби. Викладання пропозицій щодо вдосконалення угорської журналістики в сьогоденні.

Відповідно до поставленої мети нами було сформульовано наступні **цілі і завдання:**

- дослідити основні підходи до періодизації історії угорської журналістики;
- надати теоретичну інтерпретацію розвитку угорської журналістики під час колапсу економіки і падіння влади Габсбургів;
- проаналізувати період процвітання угорської журналістики під «комуністичним» режимом;
- охарактеризувати угорську журналістику під час «соціалістичного поступу»;

- вивчити долі представників журналістської спільноти Угорщини до соціалістичної доби;
- переглянути журналістику Угорщини на шляху до змін політичного режиму

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом даного дослідження є відносини, які виникають в угорській журналістиці з періоду зародження. Предметом є угорська журналістика: від зародження до соціалістичної доби.

Методи дослідження. Відповідно до мети та завдання дослідження в роботі використано відповідні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Для аналізу проблем, які виникають у дослідженні розвитку угорської журналістики використовуються методи аналізу та синтезу (підрозділ 1.2, 3.1); системний підхід використовувався для визначення впливу чинників на процвітання угорської журналістики під «комуністичним» режимом (підрозділ 2.1). За допомогою структурно-функціонального методу вивчено основні підходи до періодизації історії угорської журналістики (підрозділ 1.1).

У дослідженні теми: «Угорська журналістика: від зародження до соціалістичної доби» було використано загальнонауковий метод, який допоміг дати загальну характеристику станом на сьогоднішній день, проблемних питань, щодо угорської журналістики.

Одним із важливих методів наукового дослідження став - аксіоматичний метод. За допомогою, якого відбулося дослідження та збирання різноманітної інформації, що в підсумку допомогло дати певні рекомендації та розглянути шляхи вирішення проблемних питань, які поставлені в даній роботі (підрозділ 2.2, 3.2).

Науково-теоретична база дослідження. Під час написання курсової роботи було розглянуто праці таких авторів: Д.І. Ткач, В. В. Костюк, О. В. Усманова, М. В. Чабаненко, І.Л. Михайлин, Н.М. Кушнарєнко, В.М. Шейко, Ю.М. Бідзіля, М.І. Вуароль, В.А. Здоровєга, А.З. Москаленко, О.Ю. Бекірова, Земляна І.І.

Наукова новизна. Наукова новизна полягає в тому, період з XVII по XXI століття, має значення у систематизації і дослідженні еволюції угорської журналістики в контексті політичних змін. Вона дозволяє розглянути реакцію журналістики на різні історичні етапи, революції, перетворення та суспільні трансформації, відобразивши, які зміни та тенденції відбувалися у засобах масової інформації.

Можливість розглядати угорську журналістику як не лише каталізатора суспільно-політичних змін, але й як відображення та відображення цих змін через призму медійного відображення. Розуміння та аналіз взаємозв'язку між політичними подіями та реакцією журналістики дозволяє краще зрозуміти вплив засобів масової інформації на формування громадської думки та політичного процесу в Угорщині на різних етапах її історії.

Практичне значення одержаних результатів. Полягає в тому, що сформовані основні положення та висновки можуть бути використані у:

- науково – дослідній роботі – для подальшої розробки теоретичних аспектів щодо вивчення угорської журналістики;
- правотворчій діяльності – для вдосконалення норм законодавства з метою покращення правового регулювання відносин у сфері журналістики в Україні та Угорщині;
- навчальному процесі - для підготовки навчально-методичних матеріалів з даної проблематики.

Структура магістерської роботи. Відповідно до мети та завдань дослідження магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, 6 підрозділів, висновків та списку використаних джерел із 81 найменування. Загальний обсяг магістерської роботи 102 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УГОРЩИНІ. ПРАЖУРНАЛІСТИКА ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І ВІДРОДЖЕННЯ

1.1. Основні підходи до періодизації історії угорської журналістики

Розглянемо короткий екскурс у виникнення угорської журналістики. Початки угорської преси сягають XVII століття. Перші видання угорської мови виникли під впливом реформаційних ідей та прагненням поширити освіту серед населення.

У 1705 році була надрукована перша угорська газета під назвою "Magyar Mercurius" (Угорський Мерк'юрій), яка мала важливе значення для поширення новин та інформації серед населення. Це видання відобразило тенденції того часу, такі як важливі політичні та соціальні події, а також інформацію про культурні та наукові досягнення.

Згодом, у XVIII та XIX століттях, угорська преса відіграла важливу роль у політичних дискусіях та інтелектуальних обмінах думками. Під впливом різних історичних подій, таких як революції та періоди політичних змін, угорська преса активно виступала інструментом для вираження громадської думки та розповсюдження ідей [1, с. 189].

Цей період створив основи для подальшого розвитку угорської журналістики як ключового засобу масової комунікації, який продовжує впливати на суспільство та політичну обстановку в країні й до цього дня.

Ференц Ракоці II очолював військові операції проти імперії Габсбургів, прагнучи до незалежності для Угорщини.

1 травня 1711 року підписання угоди про припинення антигабсбурзького повстання у місті Сату Маре фактично означало капітуляцію повстанської армії Ференца Ракоці перед імперією Габсбургів. Угода була укладена між головнокомандувачем Ракоці, графом С. Каролі, та генералом угорського імператора П.І. Пальфі. Ця подія відобразила завершення військових дій того

періоду та призвела до припинення повстанської боротьби за незалежність Угорщини.

Після угоди Сатмарського миру 1711 року Угорщина, фактично, повернулася до імперії Габсбургів. Це угода про припинення антигабсбурзького повстання Ференца Ракоці II припинила спроби незалежності Угорщини від імперії Габсбургів. Після цього угода землі Угорщини знову входили до складу Габсбурзької імперії, зберігаючи свій статус як частина австрійської монархії.

Угорські Державні збори (які склалися з двох палат: духовницької та шляхетної) могли спільно з імператором створювати закони. Проте більшість важливих рішень для країни приймалася на вищих рівнях імперської адміністрації.

Адміністративні функції виконувалися за допомогою угорських наказів, Ради намісництва, Угорської Королівської Казни і Угорської Королівської Канцелярії. Однак контроль і більшість стратегічних рішень здійснювалися на вищому рівні імперської адміністрації, що може бути означено як централізоване управління з Відня, столиці імперії.

Карл III (Карой III) ухвалив рішення, що трон Угорщини мав перейти його дочкам, які успадковували країни імперії у неподільному вигляді. Це було закріплено на Державних зборах у 1722-1723 роках, де угорське дворянство затвердило спадкування по жіночій лінії та погодилося на те, щоб Угорщина та суміжні провінції були нероздільно пов'язані з іншими частинами імперії (Прагматична санкція). Це рішення мало важливе значення для подальшого політичного устрою та спадкування в імперії [2].

Фредеріх II пруський король зайняв Сілезію після смерті Карла III, що спричинило конфлікт. Марія Терезія, звернувшись за допомогою до дворянства на Пожоньських (Братиславських) Державних зборах, отримала підтримку для формування армії та військового фінансування. Це стало частиною боротьби за австрійську спадщину та семирічну війну, яка завершилася у 1748 та потім відновилася з 1756 до 1763 року. Ці війни допомогли уникнути втрати додаткових територій імперії.

Період був важливим для демографічних змін в імперії. Населення зросло вдвічі, досягнувши 10 мільйонів осіб до кінця XVIII століття. Щільність населення була вищою в північних та західних районах порівняно з територіями, які були відвойовані у турків. Багата частина населення проживала в селах або малих сільських містечках.

XVIII століття було періодом значного економічного розвитку в Угорщині. Ідеї освіти йшли через угорських студентів, що поверталися з навчання з іноземних університетів. Однак вплив освіти переважно охоплював аристократію та інтелігенцію. У цей час угорська наука і культура використовували латину, але пізніше з'явилася потреба в поширенні угорської мови. Вплив французьких енциклопедистів також відбився на літературі, присвяченій опису країни. Нова система освіти "Ratio Educationis" (1777 р.) була введена монархом як наказ, а не у вигляді закону, і передбачала єдину систему навчання в рамках освіченого абсолютизму.

Після Марії Терезії, Йосиф II виявив намір обмежити владу дворянських станів та розпочати реформи. Він запровадив декілька прогресивних змін, однак видання декрету про використання в імперії виключно німецької мови у діловодстві (1784 рік) та скасування місцевого самоврядування в Угорщині підірвали його підтримку серед угорських прихильників [3, с. 226].

Леопольд II спробував стабілізувати зовнішньополітичну ситуацію імперії. На Державних зборах 1790-1791 років він уклав угоду з угорцями. Але наступник Леопольда II, Ференц I, анулював більшість прогресивних законів свого попередника, зокрема ті, що стосувалися освіти.

Подіями 1795 року суттєво придушено угорський яacobінський рух, який прагнув провести соціальні реформи та досягнути незалежності Угорщини. Ці події спричинили припинення реформаційного руху на кілька десятиліть.

Після деякого періоду авторитарного правління Ференца I угорське суспільство стало активніше висловлювати свої побажання та протести. Вказане жертвування графа Іштвана Сечені на створення Угорського Наукового

Товариства виявилось важливим кроком у розвитку науки і освіти в Угорщині, а також в підготовці до наступних реформ у країні.

Реформатори прагнули об'єднати важливі громадські та економічні зміни з ідеями національної самоідентифікації. Їхня праця та зусилля спрямовувалися на зміцнення прав громадянства та впровадження економічних модернізацій у країні. Формування політичних партій, таких як Консервативна і Опозиційна партії, відобразило початок розвитку партійної системи в Угорщині та дало змогу різним соціальним та політичним групам виразити свої погляди та підтримку.

У цей час було чимало нових видань, що свідчило про активний розвиток видавничої галузі та зростання читацького інтересу. Оновлення угорської мови та оголошення її державною відігравали важливу роль у створенні єдиної мови, що сприяло поширенню знань серед населення. Крім того, збільшення кількості газет та книг робило інформацію більш доступною та дозволяло людям бути більш освіченими й інформованими [4].

Демографічна структура Угорщини у цей період була різноманітною. Національний склад включав угорців, німців, євреїв та інші етнічні групи. Національний розподіл може бути підставою для політичних і соціальних дискусій, оскільки різноманітність національних груп часто впливала на формування політичних поглядів та взаємин між різними соціальними шарами.

1848 рік був ключовим для Угорщини, оскільки це був період революційних змін, які спровокували утворення ліберальної реформістської опозиції та перетворили політичну ситуацію в країні. Баттяні відіграв важливу роль у створенні уряду та формулюванні ключових законів, спрямованих на здобуття політичних прав та свободи для громадян.

Революційні події 1848 року в Угорщині спричинили значні зміни в урядовій структурі та владі, що стало першими кроками до створення реформ та забезпечення більшої політичної свободи для населення.

У 1848-1849 роках Угорщина пережила напружену ситуацію зі збройними конфліктами. Наступ Австрійської імперської армії призвів до тимчасового

захоплення значної частини країни. Революційна армія відбила території, а Лайош Кошут оголосив незалежність Угорщини та сформував уряд.

Трагічна розправа над учасниками революції, зокрема страчення Лайоша Баттяні та інших ватажків, залишила глибокий слід в історії Угорщини. Бахівська система, що наступила після революції, була характеризована більш суворим контролем та репресіями з боку уряду. Ця політична система відображала стремління зміцнення монархічної влади і підтримку централізованого керівництва.

Період після революції був визначений стримуванням будь-яких спроб національної незалежності, а також активним впровадженням адміністративних, податкових і економічних реформ з боку Австрійської імперії. Зміни в законодавстві, такі як скасування кріпосного права та впровадження нових податкових систем, дозволили розвивати економіку та прискорити інфраструктурні розвиток, зокрема будівництво залізниць. Такі заходи сприяли залученню іноземних інвесторів та загальному економічному зростанню [5, с. 78].

Зокрема, 1859-1861 роки, були визначними для регіону через важливі політичні зміни в імперії. Поразка австрійських сил у битві під Сольферіно була важливою, оскільки вона послужила кінцем "бахівської системи" і викликала обіцянки відновлення конституційного правління. Але відновлення конституційної системи зазнало перешкод через розходження партійних цілей. Тут важливою була реакція Державних зборів імператором, оскільки вони були розпущені через невирішеність між фракціями, які прагнули до різного ступеня самоврядування, як відбувалося у 1848 році.

"Провізоріум" став ознакою повернення до абсолютизму, але політичні переговори та вимоги нації продовжувалися. Ференц Деак, один з провідних політиків Угорщини, у 1865 році в газеті висловив готовність нації погодитися з законами 1848 року, при умові, що імператор Франц Йосиф гарантуватиме їх дотримання. Це свідчило про продовження спроб знайти компроміс між імперською владою та угорськими вимогами до самоврядування та гарантій.

Події 1866 року дійсно призвели до компромісу між Австро-Угорщиною. Після катастрофічної поразки Австрії у війні з Пруссією, Ференц Деак та його послідовники не змінили своїх позицій. У 1867 році був укладений "Австрійсько-угорський компроміс" або "Австро-угорська угода", яка фактично створила Двонаціональну монархію Австро-Угорщини. Це була форма політичного угоди між Австрією та Угорщиною, яка надала більшу автономію Угорщині всередині монархії. Угорщина отримала свій парламент (Рейхстаг), а Ференц Йосиф I став імператором обох держав, які мали окремі уряди та парламенти, але спільного монарха та міністра закордонних справ.

Після укладення компромісу у 1867 році, новоутворена державна формація включала в себе дві рівноправні держави - Австрійську імперію та Королівство Угорщини. Королівство Угорщина об'єднувало всі історичні території Угорщини, включаючи і повернення Трансільванії до складу Угорщини, а також скасування військових прикордонних провінцій. Угода з Хорватією була досягнута в 1868 році, що визначила взаємовідносини між Угорщиною та Хорватією в рамках Двонаціональної монархії [6, с. 66].

Кожна з цих половин монархії мала власне законодавство, уряд, адміністративне управління і систему правосуддя. Така двонаціональна структура намагалася забезпечити більшу автономію та участь обох держав в управлінні, зберігаючи в той же час єдність під спільним монархом.

Зростання кількості промислових підприємств на одинадцять разів та шестикратне збільшення кількості працівників свідчать про значний економічний розвиток. Харчова промисловість є ключовою в багатьох економіках, оскільки вона забезпечує продукти для споживачів. Вибух зростання видобутку вугілля та залізної руди в гірській промисловості вказує на активізацію сировинного сектору.

Також, виробництво транспортних, харчових та сільськогосподарських машин в машинобудуванні підкреслює важливість цих галузей у розвитку економіки. Ці види обладнання необхідні для розвитку транспорту, сільського

господарства та харчової промисловості, що сприяло загальному зростанню промисловості в цих сферах.

Економічний прорив та зростання в освіті та інфраструктурі дійсно перетворили Угорщину. Розвиток залізничних ліній і скорочення відстаней сприяли зручності переміщення людей та товарів. Об'єднання Будапешта, Буди, Пешта і Обуди в 1873 році відобразило модельний приклад європейських міст, підвищивши структурованість та організацію міста, а також сприяло ефективнішому управлінню та розвитку інфраструктури.

Угорщина в той період була доволі різноманітною за своїм національним складом, де багато етнічних груп жило порядно. Згідно з даними 1910 року, національний склад включав німців, словаків, румунів, сербів та інші етнічні групи, що разом становили значну частину населення.

Угорський національний закон 1868 року визнав лише угорців як політичну націю і встановив угорську мову як офіційну державну мову. Проте, внутрішнє листування, самоврядування на нижчих рівнях адміністрації і судова система допускали користування мовами інших національностей. Це означало, що держава забезпечувала можливість отримання початкової та середньої освіти рідною мовою для кожної нації. Приватні особи, муніципалітети та церкви також мали право створювати національні школи, культурні та господарські об'єднання.

Вбивство ерцгерцога Франца Фердинанда та його дружини в Сараєво в червні 1914 року спровокувало ланцюг подій, які призвели до великої війни. Оголошення війни Сербії з боку Австро-Угорщини і подальше втручання інших країн в конфлікт швидко зробили цю ситуацію міжнародною [7, с. 34].

Вступ Німеччини, Франції та Англії до війни означав масштабні зіткнення, які протягом кількох наступних років стали справжньою світовою війною.

Катастрофічна подія, що визначила подальший хід подій. Після вбивства ерцгерцога Франца Фердинанда у Сараєво Австро-Угорщина оголосила війну Сербії у липні 1914 року. Це призвело до вступу інших великих держав, таких як Німеччина, Франція і Англія, у війну. Це відкрило двері до Першої світової

війни, яка тривала кілька років і мала глибокий вплив на подальший світовий порядок.

У 1916 році Румунія вступила до війни проти Монархії, направивши свої війська у Трансільванію. Загроза розширення війни вимагала реакції. Об'єднані сили Німеччини й Австро-Угорщини зупинили наступ російської армії, перемагаючи Румунію та окупуючи значну частину її території.

У 1917 році Сполучені Штати Америки увійшли в війну на боці країн Антанти, що компенсувало деякі втрати, але були накладені нові обмеження на Монархію [8, с. 127].

Після жовтня 1918 року Монархія була виснажена війною, що призвело до підписання угоди про перемир'я в місті Падова. Кілька днів після цього Міністр об'єднаних збройних сил оголосив про розпуск загальної армії.

Створення Національної ради Угорщини в ніч з 23 на 24 жовтня було важливою подією. Ця рада очолювалася графом Михайлою Каройі, який виявився відданим прихильником антивоєнної політики. Його лідерство в той період було символічним для багатьох угорських громадян, які були стурбовані війною та її наслідками.

Історія преси справді є важливою частиною політичної та літературної історії будь-якої нації. Важливі події та розвиток країни часто відображаються у засобах масової інформації, впливаючи на формування громадської думки та національного світогляду.

Преса - це не лише історія культури, але й особлива якість, яка формується через інституційну систему, функціонування громадської думки та структуру комунікації. Це основний засіб масової інформації, що дозволяє спільнотам виражати думки, обговорювати важливі теми, а також відображати історичні події та культурні зміни. Через пресу люди сприймають світ навколо себе, розвивають свій світогляд та реагують на події, що відбуваються в суспільстві.

На початку свого розвитку історія преси сприймалася як допоміжна галузь в історико-літературних дослідженнях. У XIX столітті науковці звертали увагу на пресу як джерело для вивчення історії, культури та суспільства, але це було

лише однією з складових історіографії. Однак з часом значення преси як основного засобу масової комунікації та важливого джерела для розуміння минулих подій, ідей і соціальних трансформацій стало визнаватися ширше. Сучасна історія преси стала окремою областю досліджень, що досліджує не лише самі видання, але й їхні впливи на суспільство та культуру.

Преса являє собою інституційну систему, що включає в себе не лише видання та журналістику, а й складну мережу засобів масової комунікації. Її історичний розвиток охоплює еволюцію засобів передачі інформації, технологічний прогрес, а також вплив на суспільство, політику, культуру та економіку [9].

Функціонування преси базується на декількох ключових аспектах:

1. Збір інформації - журналісти та редактори здійснюють пошук та аналіз новин, подій, фактів та інших інформаційних джерел.
2. Обробка та редагування - отриману інформацію обробляють, перевіряють на достовірність, редагують та структурують для подальшого використання.
3. Публікація та поширення - опубліковані матеріали розповсюджуються через різноманітні видання, включаючи газети, журнали, інтернет-портали, соціальні мережі тощо.
4. Вплив на громадську думку - преса формує та впливає на громадську думку, створює образи та сприйняття подій та явищ, впливає на суспільні настрої та дискусії.

Щодо історичного розвитку преси, він починається із зародження перших газет у ранні стадії її формування. З плином часу преса еволюціонувала, зазнаючи впливу технологічних нововведень, політичних змін та культурних трансформацій. Наприклад, винайдення друкарської машини, розвиток телеграфу, радіо, телебачення та, нарешті, Інтернету, всі ці зміни мали значний вплив на розвиток преси.

Преса є важливою складовою сучасного суспільства, а її інституційна система продовжує змінюватися та адаптуватися до нових вимог і технологій.

Mercurius Hungaricus був одним з перших періодичних видань угорською мовою, започаткований у 1780 році. Це був значний крок у розвитку угорської преси, оскільки цей журнал дозволив вперше звернутися до широкої аудиторії в мові, доступній для угорців.

Wiener Zeitung, як газета, вийшла на світ раніше, у 1703 році, і є однією з найстаріших щоденних газет у світі, публікувалася німецькою мовою та є одним із найважливіших джерел інформації в Австрійській імперії.

Створення *Mercurius Hungaricus* вказує на зростання інтересу до угорської мови та культури в той час та на прагнення розвитку власної преси в Угорщині.

Велика частина газет того часу опиралася на урядові дозволи та була суворо контрольована абсолютистськими режимами. Віденська газета (*Wiener Zeitung*), як представник преси, підлягала цензурі та контролю з боку імператора та його уряду. Публікації на теми, які були важливими для держави або які могли загрожувати стабільності режиму, можуть бути заборонені або обмежені.

У випадку війни Ракоці із забороною писати про неї в газетах може бути пов'язано саме з політичною чутливістю цього питання, коли режим бажав контролювати інформацію та уникати поширення будь-яких інформаційних матеріалів, які могли би заохочити чи підтримати опозицію або відображати негативне відношення до імперії [10].

Mercurius Hungaricus, який пізніше перейменувався на *Mercurius Veridicus ex Hungaria*, був створений для опозиції імперській пропаганді та контролю над інформацією. Цей періодичний журнал використовувався для поширення альтернативної, незалежної від офіційної державної лінії інформації, яка відображала позицію чи погляди опозиції, або ж висвітлювала теми, які були приховані або цензуровані державними газетами.

Такі видання зазвичай забезпечували непередбачувані новини, думки, що відрізнялися від офіційної пропаганди чи інших контрольованих джерел, і

намагалися донести інший погляд або правдиву інформацію до громадськості, уникаючи цензури та контролю з боку уряду [11, с. 213].

Mercurius Hungaricus, пізніше перейменований на *Mercurius Veridicus ex Hungaria*, був інструментом опозиції проти Австрійської імперії та Габсбургів на початку XVIII століття. Ця газета відображала позицію та підтримку Ференца Ракоці Другого, який виступав проти габсбурзького впливу в Угорщині та боровся за незалежність регіону. Видання слугувало інструментом інформаційної підтримки антигабсбурзького руху та опозиції.

Mercurius Hungaricus, який вийшов у світ 14 квітня 1705 року, виступав як офіційний орган визвольної боротьби, яку очолював Ференц Ракоці. Ця газета стала своєрідним символом боротьби за визволення, виражала позицію та підтримку Ракоці у війні, що тривала проти Габсбургів протягом двох років до виходу газети.

Mercurius Hungaricus був виданий угорською мовою, призначався для внутрішнього споживання серед угорських читачів. Крім того, він також видавався латинською мовою, що було спрямовано на зовнішні політичні цілі, для сприйняття зарубіжними державами і розповсюдження інформації за межами Угорщини.

Mercurius Hungaricus виходив протягом періоду з 1705 по 1710 рік і мав шість видань як друкований, так і рукописний формат. Ці видання відігравали ключову роль у поширенні інформації про події, пов'язані з боротьбою за незалежність Угорщини, їхню військову діяльність та політичні рухи того часу.

Mercurius Hungaricus увійшов у регулярний щомісячний графік випуску з січня по травень 1710 року, надававши постійний потік інформації про важливі події, які відбувалися в Угорщині та довколишній регіоні.

Mercurius Hungaricus відводив значну частину свого обсягу публікаціям, присвяченим подіям та розвитку війни, охоплюючи до п'яти сторінок для цих звітів. Окрім *Mercurius Hungaricus*, для угорських читачів вийшло ще дві газети латинською мовою у той же період. Газети латинською мовою, як і німецькомовні видання, відігравали важливу роль у сфері освіти, оскільки були

призначені для аудиторії, яка користувалася цими мовами для навчання та отримання інформації [12, с. 270].

Газети латинською та німецькою мовами були важливим засобом інформації для протестантських студентів, які навчалися в університетах, де викладання велося німецькою. Це була можливість для них краще ознайомитися з життям країни, дізнатися про події та розвиток подій в Угорщині. Преса відображала не лише поточні події, а й різноманітні теми. Студенти мали можливість знайти в газетах інформацію про географію, політологію, історію та мовознавство, що розширювало їхні знання й уявлення про світ.

"Preßburger Zeitung" була однією з найбільш тривалих за виходом газет в історії Угорщини. Її випуски тривали з 1764 по 1929 рік. Це було вражаюче тривалий період для будь-якого періодичного видання.

У той період газети часто подавали просто фактичні повідомлення без аналізу або коментарів. Це робило їх менш цікавими для читачів, які шукали більше аналітичного погляду на події та їхні наслідки. Тодішні видання більше служили як засіб інформації, а не джерело глибокого аналізу чи дискусій.

Розвиток преси в Угорщині відбувався у контексті європейських тенденцій і трансформацій, які відбувалися у газетній сфері того часу. Це був період, коли газети вже почали еволюцію від простого повідомлення фактів до більш аналітичних інформаційних джерел, а також стали платформою для обговорення суспільних питань та рефлексії над подіями. Угорщина відображала ці зміни, спостерігаючи або приймаючи підхід, який відображав загальні тенденції у Європі щодо розвитку преси.

Виправдано відзначити, що преса від простого передавача фактів перейшла до більш складних функцій. Газети почали аналізувати, коментувати та відображати події не лише з метою інформаційного повідомлення, але й з метою формування певних поглядів, думок та підтримки чи критики певних ідей чи подій. Це відкрило для громадськості можливість більш активної участі в обговореннях суспільних питань і сприяло формуванню громадської думки.

Трансформація цензури відіграла значну роль у розвитку преси. Імперська цензура змінювалася з часом, відіграючи різні ролі на різних етапах історії преси в імперії Габсбургів. Починаючи з більш суворої цензури, коли преса майже повністю контролювалася та обмежувалася у вираженні думок і ідей, з часом ця система стала менш строгою, дозволяючи більшу свободу слова та розвиток преси.

Звільнення преси від деяких обмежень цензури сприяло більшій свободі у публікаціях, змогло відобразити більш широкий спектр поглядів та ідей, що сприяло зростанню публічного інтересу до газет та журналів. Такі зміни в цензурі стали важливим фактором, що підтримав розвиток та розквіт преси в імперії Габсбургів.

Церковна цензура, зокрема виконана орденом єзуїтів, була широко розповсюдженою на початку розвитку преси. Однак, під час правління Марії Терезії ця ситуація зазнала певних змін. У цей період було введено реорганізацію цензурного контролю [13, с. 277].

Саме Марія Терезія виконала реформи у цензурній сфері, зокрема, утворивши придворний цензурний комітет, який функціонував без прямого участі єзуїтів. Це був крок у напрямку зменшення впливу церковної цензури на пресу та контролю за інформацією, хоча цензура все ще залишалася значним фактором обмеження свободи слова та публікацій у пресі того часу.

Отже, угорська журналістика відіграла ключову роль у формуванні суспільно-політичної атмосфери в різні періоди історії Угорщини, особливо під час важливих історичних подій.

У XIX столітті, коли відбувалася демократична революція 1848 року та пізніше підписання Австро-угорської угоди 1867 року, угорські ЗМІ стали важливими платформами для вираження національної самосвідомості, розвитку громадянського суспільства та поширення ідей незалежності.

У період війни 1914 року журналістика стала необхідним інструментом для мобілізації громадян та підтримки воєнних зусиль. Вона слугувала для

поширення пропаганди та інформації щодо воєнних подій, сприяючи формуванню громадської думки.

Усі ці історичні моменти відіграли важливу роль у розвитку та еволюції угорської журналістики, роблячи її ключовим чинником в суспільно-політичному житті країни.

1.2. Розвиток угорської журналістики під час колапсу економіки і падіння влади Габсбургів

Видатну роль у створенні угорської журналістської школи того періоду відіграв А.Л. Шльозер (A.L. Schlözer). Шльозер був відомим німецьким істориком і політичним діячем, він був професором Єнського університету та мав значний вплив на науку й освіту в Німеччині.

А.Л. Шльозер дійсно відомий своєю важливою роллю у світі науки, освіти та просвітництва. Його внесок у розвиток науки, особливо в галузі історії, та його вплив на формування наукового методу оцінюють як значний. Його роботи та ідеї, безумовно, могли мати вплив на галузі освіти та наукових досліджень у різних країнах Європи, включаючи Угорщину [14].

Важливою принциповою позицією А.Л. Шльозера було наголошення на необхідності правдивості в інформації, що публікується у газетах. Він, схоже, вважав, що преса повинна передавати об'єктивну інформацію та відповідати за її достовірність. Цей підхід відображає його віру в важливість журналістської етики та обов'язку передавати правдиву інформацію громадськості.

Впевнено стверджувати про правдивість усіх новин складно, оскільки інформація може бути складною та суперечливою. Однак, ретельний збір фактів та їхнє добре обґрунтоване представлення є ключовими завданнями для журналіста. Глибоке розуміння подій, здатність аналізувати інформацію і проводити розслідування дозволяють створювати більш об'єктивний огляд ситуації та розуміти, що вона може бути неоднозначною.

Газета є своєрідним майданчиком, де представлені різні думки, новини та погляди. Важливо розуміти, що це лише частина всього спектру інформації, а саме той матеріал, який було вибрано для публікації. Для отримання повноцінного розуміння подій часто варто розглядати різні джерела та точки зору.

Magyar Hírmondó була однією з перших угорських газет. Її заснував Матяш Рат у 1780 році. Ця газета виходила двічі на тиждень - щосередини та щосуботи. Її заснування відіграло важливу роль у розвитку угорської преси, дозволяючи поширювати новини й думки серед угорського населення.

Magyar Hírmondó мав свої особливості порівняно з офіційними виданнями. Він не відповідав типовим формальним ознакам Віденського офіційного вісника або угорських і німецьких газет свого часу. Замість цього, цей вісник мав більше схожий на журнал чи книгу, оформлену у форматі книги зі збіркою статей та матеріалів. Такий формат надавав йому певну унікальність серед інших видань того періоду [15, с. 90].

Magyar Hírmondó відрізнявся своєю структурою від традиційних газет того часу. Він використовував більш вільний підхід до організації новин та матеріалів, дозволяючи розміщувати їх залежно від їхньої важливості та характеру. Така гнучкість в структурі дозволяла краще відповідати вимогам читачів і була частою практикою для відомих видань у той час.

Magyar Hírmondó вражаючий ріст підписників за такий короткий проміжок часу. Такий успіх може вказувати на великий попит на це видання серед читачів, особливо у великих містах. Значна кількість підписників відображає зацікавленість громадськості в матеріалах та форматі, яким послуговувалася ця публікація. У 1788 році Magyar Hírmondó припинив свою діяльність - це було пов'язано з різними причинами, включаючи фінансові труднощі, зміни в політичному оточенні, конкуренцію з іншими виданнями, і згодом, недостатній попит серед читачів. Закриття публікації часто буває відбитком складних умов часу або внутрішніх проблем видання.

Зміни у газетній сфері можуть бути пов'язані з політичними або реформаторськими діями Йосипа II. Скасування газетних привілеїв в Угорщині може вказувати на його намір централізувати видавничі справи, зокрема, для підтримки контролю над інформаційним простором. Тимчасове перенесення видавничої діяльності до Відня може бути спробою зміцнити централізований контроль над виробництвом видань угорською мовою.

"Magyar Musa" як додаток до "Magyar Kurir" був важливим етапом у розвитку угорської преси. Це може бути ознакою збільшення інтересу до угорської мови та культури під час того періоду в рамках Відня. Розширення видавничої діяльності в угорській мові та її присутність у столиці може свідчити про збільшення попиту на угорською мовою серед читачів, а також про зусилля з підтримки культурного розвитку та популяризації мови в цей період [16, с. 145].

"Magyar Musa" справді має значення як одне з перших видань, випущених угорською мовою. Це видання може вважатися ключовим моментом у виробленні угорськомовної преси, яка з того часу стала важливим елементом культурного та інтелектуального життя Угорщини. "Magyar Musa" видавали двічі на тиждень, що було значним кроком у розвитку угорської преси того періоду. Частота видання підвищувала доступність новин та сприяла ширшому поширенню знань серед читачів. "Magyar Musa" мав у своєму змісті вірші, а також твори відомих письменників того часу. Це додавало різноманіття та інтелектуальну цінність виданню, дозволяючи читачам отримувати доступ до літературних робіт та поезій в угорській мові.

"Magyar Hírmondó" з лютого 1787 року розпочав видавати додаток угорською мовою під назвою "Magyar Musa" в Братиславі. Це додаткове видання дозволяло розширити читацьку аудиторію в угорськомовному регіоні, що сприяло поширенню та популяризації угорської преси в ті часи. "Magyar Musa" у своєму змісті включав статті, літературні аналізи та рецензії книг, створені науковцями та письменниками того періоду. Це видання забезпечувало читачів різноманітними літературними та культурними матеріалами угорською мовою, що сприяло поширенню освіти й обміну думками серед угорських читачів.

"Hazai Tudósítások" була заснована у 1806 році в Пешті і виходила із спеціальною умовою – публікувати виключно вітчизняні новини. Це видання покликане було сприяти поширенню внутрішніх подій та подій в Угорщині серед місцевих читачів. Іштван Кульцар був відомим письменником і редактором. Він зібрав колектив журналістів для спільної роботи у газеті "Hazai Tudósítások" та забезпечив її виходження, створивши колективний підхід до редагування та написання матеріалів.

Іштван Кульцар переконувався у пріоритеті газети над журналом. Його переконання полягало в тому, що газета може швидше і ефективніше реагувати на поточні події та надавати інформацію широкому колу читачів, порівняно з журналом, що може мати більш довгостроковий погляд і глибину аналізу, але довше підготовлятиме інформаційні матеріали. Дозвіл на публікацію закордонних новин розширив коло інформації, доступної для читачів газети. Це також свідчить про збільшення впливу та довіри до газети, що отримує право на публікацію інформації з-за кордону [17, с. 101].

Зміни назви газети свідчать про її постійний розвиток та можливий змішаний акцент на внутрішні та зовнішні події. "Hazai és Külföldi Tudósítások" вказує на розширення охоплення новин як внутрішніх, так і зовнішніх, а "Nemzeti Újság" може вказувати на зростання національного чи націоналістичного аспекту в покритті новин та газетних публікацій. "Hazai és Külföldi Tudósítások" мала 800 підписників, що свідчить про певний ріст зацікавленості читачів інформацією, яку надавала газета за цей період. Успішність підписників може бути індикатором популярності видання та їхнього довір'я до наданої інформації.

Угорські репортажі відіграли ключову роль у мовних освітніх рухах. Битва за оновлення мови відображала бажання угорського суспільства зберегти і розвивати свою культурну та лінгвістичну ідентичність. Репортажі у пресі надавали платформу для обговорення цих питань, сприяли формуванню поглядів та усвідомленню важливості мови як частини національної ідентичності. Це була перша важлива дискусія, що охопила всю країну через пресу.

Журнал *Felső Magyar Országí Minervá*, який заснував граф Юзеф Дессеффі у 1825 році, був важливим виданням угорською мовою. Цей журнал відіграв значну роль у розширенні та розвитку літературної та культурної обізнаності серед угорців та угорських читачів. Його статті, есе та інші матеріали сприяли поширенню знань і створенню платформи для обговорення важливих питань того часу.

Спочатку журнал містив 403 підписники, через три роки їх стало 278. Іноді зміни у кількості передплатників можуть відбуватися через зміну вмісту, концепції видання або кон'юнктури ринку. Точно, це цікаве сполучення: свобода преси та елементи консерватизму, які містилися в цьому журналі. Такі підходи можуть стати цікавим взірцем редакційної політики. Цікаво, як журнал міг підтримувати свободу преси та одночасно об'єднувати різноманітні точки зору. Іронія часом використовується як засіб висловлювання протесту чи підкреслення певних поглядів. Це може бути ефективним способом привернути увагу до певних питань або навіть стимулювати дискусії [18, с. 307].

Цікава деталь про моделювання угорських журналів за стилістикою та форматом *Edinburgh Review*, одного з провідних журналів англійської преси того часу. Моделювання після успішних форматів з інших країн допомагає впливати на стилі і стандарти журналістики, що може сприяти якості та розвитку медіа. Це було типовим для журналістів та видавців різних країн, оскільки вони намагалися використовувати кращі практики та створювати власні унікальні видання.

Імітація певних стилів або форматів інших журналів була способом не лише придатного навчання, але й можливості привернення уваги читачів, які цінили або були знайомі зі стилем певного видання.

Журнал "*Élet és Literatura*", пізніше перейменований на "*Muzácion*", був важливим виданням угорської літературної та культурної сцени на початку XIX століття. Його редактори, Пал Семере та Ференц Кольцей, важилися представниками романтичного напрямку в літературі. Журнал активно

пропагував відродження угорської літератури, культури та мови, сприявши формуванню національної свідомості [19, с. 200].

"Muzátion" привертав увагу до літературних новин, літературної критики та роздумів про важливі аспекти угорської культури та суспільства. Під редакцією Семере та Кольцея цей журнал став важливим центром для літературних та культурних дискусій в Угорщині, впливаючи на літературне життя країни.

Такі журнали часто є важливими платформами для представлення талановитих молодих письменників, поетів та дослідників у літературному світі. Вони допомагають новим голосам отримати визнання, публікуючи їх твори та дослідження, що сприяє їхньому розвитку та популяризації. Це може бути особливо важливо для молодих авторів, які ще тільки починають свій творчий шлях і потребують підтримки та експозиції, щоб знайти своє місце в літературному середовищі.

Такий часопис, який активно публікував дослідження з критики, естетики та історії, міг мати значний вплив на формування літературного середовища та розвиток літературних течій. Існує велика можливість, що він сприяв поширенню та закріпленню романтичних ідей в угорській літературі.

Романтизм, як літературний рух, часто підкреслював важливість почуттів, ідеалів та вільного вираження особистих емоцій. Журнали, що публікували матеріали з критики, естетики та історії, мали потенціал стати платформою для висловлення романтичних поглядів та їх поширення серед читачів. Такий вплив може призвести до того, що цей часопис розглядають як одного з ініціаторів або піонерів угорського романтизму, здатного сформувати і розвинути цей напрям у літературі.

Літературні альманахи були важливою частиною літературної культури Угорщини та інших країн. Вони представляли собою збірки літературних творів, віршів, оповідань, есе, критики тощо, які часто видавалися у форматі журналу або альманаху.

Видання мали велике значення для літературної спільноти, бо вони забезпечували можливість публікації творів різних авторів. Літературні альманахи стали місцем, де молоді таланти могли ділитися своїми творами та здобувати популярність серед широкої аудиторії.

Крім того, ці видання були доступними для різних шарів суспільства, включаючи і читачок-жінок. Вони часто містили різноманітні літературні жанри, які привертали увагу різних аудиторій, і це сприяло укоріненню журнальної літератури як частини культурного життя.

Через такі видання жінки мали змогу читати твори художньої літератури, вірші, есе та інші літературні жанри, що дозволяло їм брати активну участь у літературному житті та розвитку культури.

"Aurora" під редакцією Каролі Кішфалуді дійсно вважалася одним з найзначущіших та вимогливих літературних видань у Угорщині. Заснована у 1821 році в Пешті, ця публікація мала великий вплив на літературну сцену свого часу [20, с. 113].

"Aurora" була важливим форумом для угорських літераторів, де публікувалися різноманітні твори, від поезії до прози, есе та критики. Цей альманах став місцем обговорення нових літературних тенденцій, ідей, а також важливих суспільних питань.

Редактор Каролі Кішфалуді відіграв важливу роль у формуванні літературної політики видання та в підтримці талановитих письменників. Він встановив високі стандарти для вмісту видання, дбаючи про якість та значущість творів, що публікувалися.

"Aurora" стала центром для літературної еліти та молодих авторів, сприяючи розвитку угорської літератури та створюючи місце для творчого обміну ідей у літературному світі.

Граф Іштван Сечені був відомий своєю підтримкою культури та літератури в Угорщині. *Jelenkor*, що була літературною газетою, яку він ліцензував у 1829 році та перший примірник якої вийшов у 1832 році, стала важливим літературним виданням свого часу.

Газета стала платформою для публікації літературних творів, есе, критики та інших літературних матеріалів. Jelenkor відіграла важливу роль у розвитку та поширенні літературних течій, а також у формуванні літературної критики в Угорщині.

Ліцензування видання свідчить про його офіційний статус та підтримку з боку чиновників чи впливових осіб того часу. Jelenkor відіграла важливу роль у літературній культурі та стала важливим майданчиком для обговорення та публікації літературних творів угорською мовою [21, с. 36].

Jelenkor виявила себе не лише як важливе літературне видання, а й як символ переходу в угорській пресі до нових форматів та стилів подання інформації. Під керівництвом Сечені, газета перетворилася зі стандартної форми з двома колонками на великий англійський триколонний формат, що був популярним серед багатьох газет світу.

Цей крок був значущим, оскільки новий формат дозволяв ефективніше організувати та презентувати інформацію. Великий триколонний формат забезпечував більше місця для різноманітних матеріалів: від новин та реклами до літературних творів та аналітичних статей. Це розширило можливості газети у презентації інформації та сприяло зростанню читацької аудиторії.

Зміна формату Jelenkor була важливим кроком у модернізації угорської преси, дозволяючи більш ефективно використовувати простір газети для різноманітності контенту та підвищення зручності для читачів.

Вражаючі цифри, які свідчать про великий суспільний попит на газету Jelenkor. Зростання кількості передплатників з 3000 у 1835 році до понад 4000 у 1837 році є досить значущим показником. Це свідчить про те, що газета набула популярності серед читачів та стала досить важливим джерелом інформації, аналізу та літературних творів для суспільства.

Таке зростання попиту може бути наслідком ряду чинників, таких як розвиток читацької культури, важливість та якість матеріалів, які публікувалися в Jelenkor, а також вплив керівництва газети, зокрема, Іштвана Сечені, який міг активно просувати та підтримувати це видання. Ці цифри також свідчать про

рост інтересу громадськості до літератури, культури та інтелектуальних обговорень угорського суспільства того часу.

Сечені відіграв важливу роль у розвитку масової преси в Угорщині. Його видавництво спрямовувалося на підтримку угорської традиції преси, але в той же час, він також сприяв започаткуванню та розвитку спеціальної газети, що з'явилася, зокрема, як результат рукописної кореспонденції угорської опозиції.

Це свідчить про важливість та вплив масової преси того часу у формуванні суспільно-політичної думки. Видання, створені на основі рукописних матеріалів угорської опозиції, могли стати важливими каналами для вираження поглядів, ідеалів та аргументів людей, які не завжди мали можливість бути представленими в загальнодоступних виданнях [22, с. 108].

Також свідчить про важливість комунікації та обміну інформацією як способу вираження думок, що підтримувалося через пресу того часу. Засновані в той період видання могли мати значний вплив на формування суспільної свідомості та політичного діалогу в Угорщині.

Лайош Кошут, який був видатним політиком та літератором, започаткував ідею створення парламентської газети, що мала називатися "Парламентські звіти" (1832-1836). Ця ідея виникла ще у 1830 році, проте через цензуру тоді не змогла бути реалізована.

Парламентські звіти планувалися як видання, яке мало відображати події в парламенті та передавати інформацію про політичні події, обговорення та рішення. Ця газета могла б стати важливим засобом інформування громадськості про політичні процеси та справи країни.

Однак цензура перешкодила реалізації цієї ідеї, що демонструє важливість інформаційної свободи та преси в той час. Незважаючи на перешкоди, ідея парламентської газети, започаткована Кошутом, може бути розглянута як важливий крок у напрямку більшої прозорості та доступності політичної інформації для громадськості.

Лайош Кошут виявив ініціативу і випустив рукописну газету, яка уникнула цензури. Він вирішив обійти цензурні обмеження та створив рукописне видання,

яке було поза офіційними механізмами контролю преси. Це було зроблено для того, щоб мати можливість поширювати інформацію та висловлювати думки без втручання цензорів.

Рукописні видання в той час могли стати засобом обміну інформацією між активістами, політиками та громадськістю, особливо коли офіційні видання були обмежені цензурою. Вони могли стати важливими каналами для поширення ідей та думок, які не відповідали офіційній лінії [23, с. 94].

Рукописні газети виявилися важливими для передачі політичних інформаційних повідомлень та висвітлення поглядів, що не могли бути вільно оприлюднені через цензуру. Вони допомагали у вирішенні проблем обмеження свободи слова та були одним із засобів протистояння цензурі та обмеженням на вільне поширення інформації.

Лайош Кошут разом із співавтором Йосифом Йосифом здійснили важливу ініціативу, створивши свого роду "кабінет", де 25 або пізніше 40 бідних студентів-юристів копіювали газету. Це було підтримкою та способом поширення цінної інформації серед тих, хто не міг собі дозволити передплату на видання.

Кожен з цих студентів отримував копію газети, що можна розглядати як "передплачені примірники". Це був спосіб Кошута та Йосифа зробити інформацію доступною для тих, хто був обмежений фінансово, але бажав бути освіченим та інформованим про події у країні.

Це дійсно відображало їхню підтримку принципу доступності інформації та освіти для всіх шарів суспільства, незалежно від їхнього соціального статусу чи фінансових можливостей. Така ініціатива мала значний вплив на поширення газети та поширення ідей, які вона несли, серед більш широкої аудиторії.

Лайош Кошут виявив ініціативу та власні кошти, щоб купити друкарський прес у Відні влітку 1833 року. Він використовував цей прес для виготовлення 69 літографованих копій газети.

Літографія була важливим методом масового виробництва текстів та зображень у той час. Вона дозволяла створювати копії газети швидко та

ефективно, забезпечуючи можливість розповсюдження більшої кількості примірників для читачів. Це було важливим кроком для збільшення доступності газети та поширення інформації.

Купівля друкарського пресу та виготовлення літографованих копій газети свідчили про важливість, яку Кошут придавав доступності та поширенню своїх ідей через засоби масової інформації, такі як газета. Це було важливим кроком у забезпеченні доступності інформації для більш широкої аудиторії та поширенні політичних поглядів.

Подія, коли влада забрала прес у Кошута та оштрафувала його, свідчить про тяжкості та обмеження, з якими стикалися ті, хто намагався розповсюджувати незалежну інформацію під час періоду цензури. Забирання пресу та оштрафування були спробою влади придушити поширення ідей або контролювати їх через масові засоби комунікації [24, с. 115].

Обіцянка розпочати процес отримання дозволу на друк може вказувати на те, що влада хотіла здатися на компроміс та виявити вигляд дозволення для дій, які вона контролювала. Це могло бути спробою включити Кошута в легальні рамки, але при цьому зберегти контроль за його діями та змістом видання.

Також може бути показником того, що влада розглядала газету Кошута як потенційну загрозу для своєї влади та намагалася знайти спосіб контролювати цей потенційний вплив через видачу дозволу на друк.

Отримання дозволу на друк парламентської газети було важким і значущим кроком у забезпеченні свободи слова та вираження політичних поглядів під час того періоду, коли цензура та обмеження були поширеними.

Свідчить про наполегливість та впертість Кошута в його боротьбі за свободу преси та вільне вираження думок. Видання парламентської газети в результаті отримання дозволу на друк вказує на те, що Кошут зміг переглянути стратегію та спосіб спілкування з владою, можливо, він знайшов спосіб, який власть вважала прийнятним для вираження своїх поглядів.

Перемога для свободи преси та прав людини, оскільки дозволило виданням вільної газети, яка може бути важливим інструментом для поширення інформації, вираження думок та стимулювання дискусій у суспільстві [25, с. 87].

Такий ріст у популярності газети, яка виходила у відносно невеликій кількості випусків, є вражаючим досягненням. За короткий період, у 1836-37 роках, ця газета змогла збільшити свою читацьку аудиторію з 51 передплатників до 160. Це показує, що вона здобула значний інтерес серед читачів та набула популярності в суспільстві.

Ріст у передплаті свідчить про те, що газета мала важливе значення для читачів, можливо, через якісний контент, цікаві статті, різноманітність тем та інформаційну цінність для суспільства. Видання могло мати впливну роль у формуванні думок та дискусій угорського суспільства, що дозволило йому здобути більше передплатників.

Може вказувати на зростання інтересу громадськості до політичних та суспільних подій, які висвітлювалися в газеті, і можливо, на її вплив на різні аспекти життя угорського суспільства.

У січні 1837 року Лайош Кошут був арештований за його політичну діяльність і звинувачений у державній зраді. Після арешту його ув'язнили на три роки. Це сталося через його активну участь у політичному житті та виразі своїх політичних переконань через газету та інші видання.

Кошут був відомим політиком, письменником та діячем угорського національного відродження. Його ідеї та діяльність були важливими для формування національної свідомості та боротьби за права угорського народу. Але його політичні переконання і вираз своїх думок принесли йому проблеми з владою, що призвело до його арешту та ув'язнення суспільстві [26, с. 165].

Був складний час для угорської політики та суспільства, коли діячі, які виступали за національні ідеї та свободу виразу думок, зіштовхувалися з репресіями та обмеженнями з боку влади.

Лайош Кошут був звільнений з в'язниці у 1840 році після того, як відбув свою тримісячну ув'язнення за звинуваченнями в державній зраді. Його

звільнення було результатом амністії, яка була оголошена в Угорщині після смерті французького короля Карла X у 1836 році та вступу його спадкоємця Людовіка-Філіппа на трон.

Амністія означала, що багато політичних в'язнів були звільнені, включаючи Лайоша Кошута. Після звільнення Кошут продовжив свою політичну діяльність та активно виступав за національні інтереси угорського народу. Його роль у боротьбі за права та свободи угорського народу залишилася значною після його звільнення.

Вражаючий прояв підтримки та визнання для Лайоша Кошута від угорського народу. Збір 10 000 форинтів за передплатою газети та їхнє подання як національного подарунка свідчить про значний вплив, який Кошут мав на угорське суспільство.

Велика сума та акт підтримки виглядали як вияв шани та вдячності за його політичні погляди та зусилля, спрямовані на захист національних інтересів та свободи. Подібні дії народу свідчать про те, як Лайош Кошут був популярною постаттю серед угорських громадян, які вірили в його ідеали та підтримували його діяльність.

Національний подарунок став свідченням їхньої вдячності та поваги до Кошута як до символу боротьби за національні права та свободу.

Отже, події, що відбулися після падіння Берлінської стіни у 1989 році, значно вплинули на ринок друкованих видань в Угорщині та інших країнах Центральної та Східної Європи. Це викликало значні трансформації в системі власності, управління та фінансування засобів масової інформації.

Зміни в системі власності призвели до переходу видань від державної чи партійної власності до приватної, що сприяло більшій незалежності ЗМІ. Це також призвело до змін у фінансуванні та управлінні, де редакційні політики стали більш орієнтовані на ринкові потреби та комерційні інтереси.

Зміни у власності та фінансуванні призвели до того, що багато видань стали працювати у більш конкурентному середовищі. Це, у свою чергу, вплинуло на зміст газет і журналів. Вони стали більш орієнтованими на комерційні

інтереси, шукаючи способи залучити та утримати аудиторію в умовах жорсткої конкуренції [27, с. 226].

Зміни також вплинули на сам процес журналістики: журналісти шукали нові способи залучення читачів, змінювали свої підходи до інформаційного представлення та взаємодії з аудиторією, орієнтувалися на більш швидке поширення новин через технологічні інновації, такі як Інтернет.

Зміни в сфері власності, фінансування та підходів до змісту видань в Угорщині після 1989 року вплинули на журналістику загалом, роблячи її більш динамічною, конкурентоспроможною та змінною.

РОЗДІЛ 2. ЕТАПИ ЗАРОДЖЕННЯ ЖУРНАЛІСТИКИ В УГОРЩИНІ ПІД ВПЛИВОМ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Процвітання угорської журналістики під «комуністичним» режимом

У період 1918-1945 років Угорщина пройшла через значні трансформації, які відобразилися і в журналістиці та засобах масової інформації [28, с. 203].

1) Кінець Австро-Угорської імперії, після Першої світової війни Австро-Угорщина розпалася, і нова угорська держава була створена на основі кордонів Тріанонського договору в 1920 році. Цей період супроводжувався складними політичними та економічними перетвореннями, що вплинули на засоби масової інформації.

2) Політична нестабільність, у цей період в Угорщині були часті зміни урядів та політичні кризи, що відбивалися на журналістиці. Багато видань відображали різноманітні політичні погляди, а пропаганда стала поширеним явищем.

3) Цензура та обмеження свободи слова, під час різних урядів в Угорщині були введені цензура та обмеження свободи слова, особливо під диктатурою Міклоша Горті. Журналістика періоду могла бути суворо контрольована владою.

4) Розвиток різноманітних видань, незважаючи на політичні обмеження, в Угорщині працювали різноманітні видання — від політичних до культурних та громадських. Видання висвітлювали різні аспекти життя, проте піддалися впливу цензури та політичних тиску.

5) Друга світова війна, під час Другої світової війни Угорщина спочатку була союзником Німеччини, але потім стала об'єктом окупації. Це відобразилося на вмісті та тоні журналістики, яка дуже залежала від офіційної пропаганди.

У даний період угорська журналістика зазнала численних викликів через політичні нестабільності, втручання держави та геополітичні зміни. Вона була не

лише свідком, але й активним учасником соціальних, політичних та культурних перетворень у країні.

Участь Австро-Угорщини у Першій світовій війні мала величезний вплив на країну. Війна призвела до колапсу економіки та загального падіння рівня життя, спричинивши соціальні та економічні труднощі.

Втручання Антанти та претензії Румунії на Трансільванію під час війни призвели до руйнування австро-угорської імперії та підтримали бажання слов'янських народів отримати більшу автономію або навіть незалежність.

Це призвело до внутрішніх протиріч у країні та "революції хризантем" у Будапешті, яка призвела до відступу Габсбургів та створення незалежної Угорщини в листопаді 1918 року. Однак, ця нова республіка стикнулася з численними внутрішніми та зовнішніми труднощами, зокрема, хаосом, боротьбою за владу та тиском з боку сил Антанти.

Ліберальні сили під керівництвом Міхая Карої спробували провести демократичні реформи, проте через загальний хаос і невпорядкованість ситуації ці реформи не могли повністю вирішити проблеми, з якими стикнулася країна.

Такий цей період багато політичних, економічних та соціальних труднощів ускладнили ситуацію в Угорщині, а вплив сил Антанти та внутрішніх проблем заважав нормальному функціонуванню нової республіки.

У березні 1919 року, Фердинанд Вікс, представник Антанти, вручив урядові Угорщини вимогу залишити всі території, на які претендували сусіди країни. Ці умови були прийняті за не вигідні та принизливі, що призвело до відставки уряду [29, с. 77].

Після цього президент Карої 21 березня передав владу Угорській соціалістичній партії (УСП), яка виникла в результаті об'єднання соціал-демократів і комуністів. Ця партія прийняла владу та спробувала впровадити реформи в Угорщині, однак їхній період управління був коротким.

Пізніше, в травні 1919 року, в Угорщині встановилася комуністична диктатура під керівництвом Бели Куна. Його уряд, який був вкрай радикальним,

намагався провести різні соціальні та політичні реформи, але ці заходи були короткими через військовий конфлікт та подальше втручання з боку інших країн.

Ситуація в Угорщині в 1919 році була вельми нестабільною, з багатьма змінами урядів та політичними конфліктами, що визначили складний період у її історії.

Після приходу до влади Угорської соціалістичної партії (УСП) у 1919 році та утворення Угорської Радянської Республіки, була спроба впровадити соціалістичні реформи та націоналізувати промислові підприємства, банки, житловий фонд і розпочати колективізацію у сільському господарстві.

Прийняття радянської моделі та реформ мала важливе значення для нової влади. Проте, ці заходи зустріли опір від внутрішніх опозиційних сил та зовнішніх втручань з боку сусідніх країн та Антанти, які не підтримували соціалістичні зміни.

У кінці 1919 року Угорщину захопили румунські війська, що призвело до завершення короткочасного існування Угорської Радянської Республіки. Це означало кінець спроби впровадження радянської моделі уряду в Угорщині та початок нового етапу в історії країни [30, с. 140].

У період, коли Угорщина перебувала у важких внутрішньо-політичних конфліктах, Червоній Армії вдалося тимчасово зупинити наступ чехословацьких військ і навіть створити Словацьку Радянську Республіку на певний час. Це сталося в умовах, коли в Угорщині владу було захоплено Угорською Радянською Республікою.

Проте Червона Армія не змогла надати значущої підтримки угорській революції через новий виток громадянської війни. Це призвело до того, що угорські комуністи не отримали очікуваної або вирішальної допомоги від Червоної Армії.

У цих умовах Угорщина переживала складний період, коли внутрішні конфлікти та зовнішні тиски змушували країну шукати власні шляхи вирішення проблем. Ці події істотно вплинули на розвиток політичної ситуації в Угорщині та визначили подальші тенденції у внутрішній та зовнішній політиці країни.

В Угорщині сформувалися контрреволюційні сили, які були підтримані Антантою. Адмірал Міклош Горті, колишній командувач австро-угорським ВМФ, став фігурою, на яку зробили ставку союзні держави. Він зміг створити боєздатні збройні формування, які були в змозі забезпечити "порядок" в Угорщині в інтересах Антанти.

Контрреволюційні сили вступили в Будапешт після виведення румунських військ. Під тиском румунської армії угорська Червона Армія була змушена відступити зі своїх позицій, а уряд Угорщини втік з країни.

Період характеризувався численними конфліктами, внутрішніми розбратами та зовнішніми тисками, які вплинули на становлення політичної ситуації в Угорщині. Ці події відіграли важливу роль у подальшому розвитку країни та визначили її політичну карту в подальшому.

У 1920 році Міклош Хорті став регентом Угорщини, діючим від імені відсутнього монарха. Дві спроби останнього імператора Австро-Угорщини Карла IV захопити владу в країні не були успішними, і Міклош Хорті фактично став повноправним керівником держави, залишаючись при цьому в титульному статусі [31, с. 63].

У той же рік, в 1920 році, був підписаний Тріанонський мирний договір, що призвів до значного зменшення території Угорщини. Країна втратила близько двох третин своєї колишньої території, яка включала території сучасної Словаччини, Воєводини, Хорватії, Закарпатської України, а також історичні області Трансільванія, Банат, Парціум, Марамуреш та Бургенланд.

Договір спричинив великі соціально-економічні та політичні наслідки для Угорщини, а також виникнення численних проблем з міграцією та національною ідентичністю, оскільки значна кількість етнічних угорців опинилася поза межами країни, часто проти своєї волі.

Режим Хорті в Угорщині був орієнтований на відновлення територіальної цілісності та об'єднання усіх угорців. Ця ідея виступала як одна з ключових складових ідеології консервативного режиму, що проголошував, що будь-які

заходи у внутрішній політиці є обґрунтованими з метою повернення загублених територій та об'єднання всіх угорців.

Окрім цього, політична система під Хорті спрямовувалася на внутрішню консолідацію, подолання розколів, спричинених минулими подіями. Використовуючи авторитарні методи, типові для міжвоєнної Східної і Центральної Європи, режим Хорті використовував збройні сили та поліцію для переслідування комуністів і забезпечення політичної стабільності.

Проте ця система також підтримувала колишню еліту, включаючи землевласників, що ускладнювало можливість реалізації суттєвої аграрної реформи, яка була дуже потрібна через проблему земельного голоду. Такий підхід не давав змоги вирішити проблеми більшості селян і ускладнював ситуацію з земельними відносинами.

Після Тріанонського договору Угорщина дійсно спрямувала свою зовнішню політику на повернення втрачених територій. Це призвело до союзу з Німеччиною, яка активно проводила ревізію Версальської системи і боролася проти її обмежень, зокрема, проти умов Тріанонського миру [32, с. 408].

В 1938-1940 роках через результат Віденських арбітражів Угорщина приєднала Південну Словаччину, Закарпаття та Північну Трансильванію. Пізніше, весною 1941 року, вони анексували область Бачки в Югославії. Угорщина свідомо обирали таку стратегію через небезпеку, яку вони бачили у виборі однобічної орієнтації на Німеччину. Проте, альтернативи їм тоді, здається, не існувало, оскільки вони спрямовували свої дії на повернення втрачених територій і боротьбу за них, поки це було можливо.

Угорщина приєдналася до війни проти СРСР 27 червня 1941 року. Проте після розгрому другої угорської армії внаслідок радянського контрнаступу на Дону в січні 1943 року в країні почалися спроби вийти з війни.

У березні 1944 року Німеччина окупувала Угорщину, спровокувавши це для припинення можливих нелояльних дій відносно Третього рейху. Але пізніше, в жовтні 1944 року, коли Міклош Хорті намагався вийти з війни, його змінили на посаді. Лідер ультраправої організації «Партія схрещених стріл»

Ференц Салаші встановив у країні фашистський режим, підтриманий Німеччиною.

В вересні 1944 року Червона Армія почала вступ на територію Угорщини, а повне звільнення країни завершилося 4 квітня 1945 року. Салашісти, в тому числі разом з німецькими окупаційними військами, організували запеклий опір, спричинивши значні економічні збитки та великі людські втрати для Угорщини. Однак під тиском радянських військ ця опозиція зазнала поразки, що призвело до кінця фашистського режиму в країні [33, с. 316].

Після закінчення Першої світової війни угорська преса опинилася в кардинально нових умовах. Країна зазнала значних змін у політичному, соціальному та економічному плані. Втративши значну частину своєї території в результаті Тріанонського договору 1920 року, Угорщина вступила в період реконструкції та політичних переглядів.

Відобразилося на пресі, яка почала активно висвітлювати політичні та соціальні питання, спрямовані на відновлення держави, а також реформу економіки та суспільства. У цей період преса стала платформою для обговорення політичних стратегій, економічних перспектив та суспільних змін, які були важливими для подальшого розвитку країни.

Після Першої світової війни Угорщина втратила значну частину свого територіального простору, що призвело до значного зменшення угорськомовного населення. Це призвело до того, що потенційна читацька аудиторія зменшилася на третину, оскільки частина угорців опинилася за кордонами нових держав, що виникли в результаті реорганізації території після війни. Такі зміни в демографічному складі населення мали великий вплив на видавничу сферу та аудиторію преси.

Після закінчення Першої світової війни міста, які були частинами Угорщини і де функціонувала угорська преса, опинилися поза кордонами новостворених держав. Ключові міста, які згадали - Клуж-Напока (Кложвар), Арад, Темішвар (Темешвар), Надьвород (Нодьварад), Ужгород та Сабатка - потрапили під юрисдикцію інших країн. Ці території стали частиною Румунії,

Чехословаччини, а згодом частинами України (Ужгород) та Словаччини. Це призвело до змін у власності, редакційних політиках та мовах публікацій, що вплинуло на угорську пресу та її взаємодію з читачами, які опинилися за кордоном нових держав.

В угорській пресі та журналістиці попередніх десятиліть було чимало видатних та талановитих журналістів, які працювали у містах. Їхні внески в журналістику та літературу були значними, а їхні роботи й вплив залишалися помітними в угорському медійному середовищі. Такі особистості відіграли важливу роль у формуванні інформаційного простору та розвитку угорської преси, сприяючи створенню значних видань та впровадженню нових ідей у журналістиці.

Після Першої світової війни було багато революційних періодів та змін у політичній структурі Угорщини, що вплинули на журналістику. Кожен новий уряд, який приходив до влади, часто намагався залучити пресу на свій бік, чи то шляхом впливу, чи то шляхом цензури та контролю. Це призводило до того, що журналісти змушені були адаптуватися до змін у владі, іноді переходячи з одного уряду до іншого, щоб залишатися в роботі. Такі постійні зміни в політичних умовах створювали великий тиск на журналістів та редакції, які намагалися утриматися в межах різних ідеологій та вимог урядових структур [33, с. 317].

Під впливом політичних турбулентностей та змін у владі, угорська преса втратила свою незалежність та можливість працювати за стандартами європейських норм. Вимоги до преси стали більш політизованими, і вона була залучена у політичні конфлікти та боротьбу. Журналісти вимушені були адаптуватися до нових умов та відповідати вимогам різних урядів, що впливало на їхню роботу та об'єктивність інформації, яку вони надавали. Під такими умовами преса стала інструментом політичних сил, що значно підірвало її незалежність та об'єктивність.

Період попередньої преси закінчився, оскільки історія ЗМІ пройшла значні зміни. Нові ЗМІ, такі як радіо, телебачення та Інтернет, почали грати ключову роль у медійному просторі. Ці технології забезпечили швидке поширення

інформації та змінили спосіб, яким люди сприймають новини. Нові ЗМІ також вплинули на структуру та функціонування медіа, розширюючи можливості зв'язку та інформаційного обміну. Технологічний розвиток перетворив медійний пейзаж, розширивши канали комунікації та змінивши спосіб, яким люди сприймають та спілкуються з інформацією.

Технологічні досягнення відкрили нові можливості для медіа. Телеграф та телефон значно прискорили процеси комунікації, дозволяючи передавати інформацію на великі відстані практично миттєво. Це значно збільшило швидкість та ефективність зв'язку для новин та інформації.

Щодо друкарських винаходів, вони революціонізували пресу. Фотографія стала важливим елементом у газетному друці, дозволяючи ілюструвати новини та події. Це дало змогу більш виразно передавати інформацію та залучати читачів [34, с. 317].

Різні процеси друку зображень, такі як літографія та різні методи репродукції, також сприяли розвитку газетного друку та ілюстрованих видань. Вони дозволяли створювати зображення в масовому виробництві, що розширило можливості ілюстрацій та графічного представлення інформації в пресі.

Істотно розширилися функції та ролі у журналістській сфері з появою нових спеціалізацій:

- Редактор - особа, відповідальна за загальне керівництво редакцією, контроль якості та структури матеріалів.
- Помічник редактора - асистент редактора, який допомагає в координації та підготовці матеріалів для видання.
- Редакційний публіцист - журналіст, який спеціалізується на публікаціях, що відображають думки та погляди редакції на певні питання.
- Портфоліо - збірка робіт або статей, які відображають навички та досягнення журналіста.

- Репортер/Кореспондент - особа, яка займається збором новин, інтерв'юванням осіб та написанням матеріалів.
- Редактор новин: Особа - відповідальна за вибір, редагування та підготовку новин для публікації.
- Графічний художник/Редактор - фахівець, який створює графічні елементи для ілюстрацій та оформлення видань.

Спеціальності відображають різноманітні аспекти журналістської діяльності та вимоги різних ролей у створенні та підготовці матеріалів для публікації [35, с. 223].

Нові види журналістської стилістики виникли в результаті зростання конкуренції між виданнями та зміни підходів до привернення уваги читачів:

- сенсаційна преса, яка фокусується на публікації шокуючих та емоційно заряджених матеріалів, часто з упередженим або вигідним підходом до подій, що може призвести до збільшення читацької аудиторії.
- таблоїдна преса, формат газет або журналів менших розмірів, звичайно більших за форматом порівняно з брошурою, що часто використовується для більш легкочитабельних, розважальних матеріалів.
- бульварна преса, спеціалізується на публікації про особисте життя відомих осіб, скандальних подіях, розвагах та інших легких темах, які привертають увагу читачів.
- жовта журналістика, форма журналістики, яка базується на нефактичних або недостовірних матеріалах, схильна до спекуляцій та сенсацій, що часто має за мету створення заголовків або привернення уваги без урахування точності та достовірності інформації.

Стилістики можуть відображати різні аспекти підходів до журналістики, але також можуть викликати дискусії стосовно етики та якості інформації, що публікується.

Після Першої світової війни відбулися важливі зміни у поширенні новин та інформації. Революційні новини стали доходити до читача через різноманітні канали, не тільки через традиційні видання преси:

- радіо, з поширенням радіо люди могли слухати новини та передачі навіть без доступу до газет або журналів.
- телефон, інформація могла поширюватися швидко через телефонні розмови та мережі зв'язку.
- листування, люди обмінювалися інформацією через листування, а це дозволяло передавати новини відразу після їх виникнення.
- інформаційні агентства, з'явилися нові агентства, які спеціалізувалися на поширенні новин та інформації через телефони, телеграф та інші засоби.

Нові шляхи поширення інформації дозволили революційним новинам досягати читачів навіть без прив'язки до традиційних видань.

Кіно, безперечно, здобуло популярність вже до Першої світової війни, але саме цей конфлікт взагалі розширив його вплив та значення. Війна стала приводом для використання кінематографа як потужного засобу для демонстрації подій та мобілізації громадської думки [36, с. 19].

Кінофільми про війну та її наслідки стали важливим елементом популяризації та розповсюдження інформації серед громадськості. Це був ефективний засіб показати жахливі наслідки війни, мотивувати та мобілізувати суспільство.

Такі фільми були використані для різних цілей: пропаганди, утримання підтримки війни, морального піднесення та інформування. Кінофільми стали інструментом формування громадської думки, який впливав на усвідомлення важливості подій в той час.

Перша угорська кіностудія, створена в 1924 році, зосереджувалася на створенні Magyar Híradó, що означає угорські новини. Це були короткі кінохроніки або новини, які демонструвалися в кінотеатрах та призначалися для

передачі найсвіжіших подій та важливих новин, які стали актуальними для громадськості. Ці кінохроніки були одним із засобів відображення подій, що відбувалися в Угорщині та світі на екранах кінотеатрів.

Тивадар Пушкаш був одним із піонерів у впровадженні радіо. Його робота телефонного кореспондента у 1893 році в Угорщині відображала ранні спроби передавати звукові сигнали на відстань. Однак справжній прорив у розвитку радіо почався після винаходу Гульєльмо Марконі у 1901 році.

Марконі створив систему бездротового передавання сигналів, що відкрила шлях до розвитку радіо. Цей винахід дозволив передавати звукові та інші сигнали на великі відстані, відкривши нові можливості для комунікації та інформування. Це сприяло швидкому росту та популяризації радіомовлення як ефективного засобу масової інформації.

Радіо вперше застосовувалося для комунікаційних цілей в галузі пошти, судноплавства та військових комунікацій ще до Першої світової війни. Воно виявилось дуже корисним у передачі повідомлень на великі відстані, дозволяючи оперативно отримувати та відправляти інформацію, навіть якщо відсутні були інші засоби зв'язку [37, с. 11].

У 1924 році були засновані перші європейські радіокомпанії, що сприяло початку регулярних радіопрограм у різних країнах, включаючи Угорщину. Це відкриття відіграло важливу роль у розвитку радіовещання та стало основою для поширення різноманітних радіопрограм.

Радіоновини стали надзвичайно популярними в різні періоди, включаючи економічну кризу у 1929-1931 роках та час Другої світової війни. У ці періоди вони стали загальною потребою, оскільки надавали можливість отримувати швидко оновлену інформацію, зокрема новини з Заходу, що було дуже важливим під час війни.

Телевізійні трансляції відбулися практично одночасно в декількох країнах у 1920-і та 1930-і роки. Проте в Угорщині регулярні телевізійні передачі почалися значно пізніше, в 1954 році, що спричинилося до того, що цей засіб масової інформації у Будапешті розпочав діяти із значним запізненням.

Після Першої світової війни кіно, радіо та телебачення значно вплинули на сферу масової комунікації та інформаційного потоку. Вони стали важливими частинами медіа-середовища, доповнюючи пресу і надаючи нові можливості для швидкого та масового поширення інформації. Кожен з цих медійних засобів мав свої унікальні переваги, розвиваючи способи передачі інформації та створюючи нові форми взаємодії між глядачами, слухачами та читачами.

Після закінчення Першої світової війни в Угорщині на час влади Міхая Кароя була встановлена цензура в пресі. Проте 7 грудня 1918 року Кароя видав указ про відновлення свободи преси, що означало скасування цензурних обмежень і надавало журналістам і видавцям більшу свободу в публікації новин та інформації.

Скасування воєнної цензури та дозвіл на продаж преси на вулицях були важливими кроками у напрямі свободи преси. Але у той час нестача паперу та інших ресурсів суттєво обмежувала можливість створення нових газет і журналів. Такі декларації були важливими символами, проте практично не могли бути реалізовані через обмеження у ресурсах, необхідних для видавництва преси [38, с. 22].

Положення щодо свободи преси у Конституції Радянської Республіки було одним з аспектів, які відображали настанови і ідеологію тодішнього угорського комуністичного режиму. Однак, варто врахувати, що часто такі положення були формальними і на практиці не відповідали реальності. Комуністичні режими часто мали тенденцію обмежувати свободу слова та контролювати пресу, використовуючи її для пропаганди та підтримки власного політичного курсу.

Ствердження в Основному Законі свідчило про спроби комуністичного режиму встановити контроль над пресою. У зусиллях розширити свою владу та контролювати ідеологічні напрями у суспільстві, комуністичні режими зазвичай виступали проти преси, яка не відповідала їхнім ідеалам та орієнтації.

Положення ставило під сумнів роль і значення преси, яка, на думку комуністичного уряду, могла вважатися інструментом капіталістичних інтересів та спрямована проти інтересів пролетаріату. Такий підхід міг послугувати

розвитку контролю над медіа та забезпеченню переваги урядові у формуванні суспільної свідомості.

Визначення підкреслює, що режим СРСР прагнув забезпечити контроль над пресою та іншими масовими засобами інформації з метою просування соціалістичної ідеології. Він намагався усунути залежність преси від приватного капіталу, щоб забезпечити, що інформаційні потоки відповідали ідеологічним лініям партії та держави.

У практичному плані це може означати, що преса перестає бути під впливом приватних власників або капіталістичних структур, що дозволяє уряду контролювати та впливати на інформаційний ландшафт країни. Такий підхід сприяв підтримці і поширенню соціалістичної ідеології серед населення.

Справді, вказане тлумачення свободи преси, як визначалося у радянській ідеології, фактично означало жорстку державну контрольованість над пресою. Під такою системою преса ставала інструментом державної пропаганди, а не вільним засобом масової інформації [39, с. 209].

Пропаганда ідеології була головною функцією преси, яка служила для підтримки та поширення офіційної лінії партії та держави. Контроль над пресою включав у себе цензуру, обмеження свободи слова, та призведення засобів масової інформації під прямий контроль та управління державних органів.

Такий підхід спричинив відсутність різноманіття в інформаційному просторі, відсутність критичного погляду та однобічний вигляд на події, що відбувалися.

Отже, багато ідей, концепцій та філософських поглядів, які виникли протягом періоду 1920-1945 років, можуть виявити свою актуальність і цікавість для сучасної угорської преси. Історичний контекст та важливі події, що трапилися в цей період, залишають великий слід у суспільному світі.

Багато політичних ідеологій, концепцій управління, та соціально-економічних теорій, що розвивалися у цей період, можуть мати велике значення для сучасної преси в Угорщині. Їх переосмислення та використання може

допомогти краще зрозуміти сучасні проблеми та виклики, що стоять перед суспільством.

Може сприяти збагаченню дискусій та розгортанню нових ідей у сучасній пресі, адаптуючи історичний досвід до сучасних реалій та потреб суспільства.

2.2. Дослідження угорської журналістики під час «соціалістичного поступу»

Ключові події та відмітні етапи діяльності радянського впливу в Угорщині значно вплинули на політичне та соціальне життя країни протягом багатьох років.

Після Другої світової війни Угорщина опинилася під впливом Радянського Союзу, що суттєво визначило траєкторію розвитку країни. Історія радянського панування в Угорщині дійсно може бути розділена на кілька ключових етапів, які відображають політичні та соціальні зміни у країні [40, с. 601].

Етапи включають спробу побудови народної демократії, насильне впровадження сталінського соціалізму, спроби розвиненого соціалістичного суспільства та, нарешті, перехід до демократії та ринкової економіки у кінці 80-х - на початку 90-х років.

Різні етапи визначалися різними політичними та економічними змінами, включаючи періоди тоталітарного панування, а також спроби розвитку соціалістичного суспільства. Виокремлення багатопартійної системи та перехід до демократії та ринкової економіки означали значний перелом у політичному ландшафті Угорщини.

Утворення Угорського національного фронту незалежності та Тимчасового національного уряду було важливим етапом в історії Угорщини після другої світової війни. Ці організації об'єднали кілька політичних партій та профспілок, включаючи комуністів, соціал-демократів, партії дрібних сільських господарів, буржуазно-демократичну партію та національну селянську партію [41, с. 109].

Формування Тимчасового національного уряду зумовлене прагненням встановити новий політичний лад у країні після звільнення від нацистської

окупації. Було здійснено спробу створення широкої коаліції різних політичних сил для відновлення країни після війни.

Однак цей період в історії Угорщини був тимчасовим, оскільки утворений уряд не зміг діяти безперервно та стабільно через різні політичні конфлікти та вплив Радянського Союзу.

Угорщина оголосила війну гітлерівській Німеччині у грудні 1944 року, прагнучи змінити свій статус у війні та уникнути додаткових втрат. Підписання угоди про перемир'я й повернення до кордонів 1937 року свідчили про намір Угорщини завершити війну та визнати нові умови. Союзна контрольна комісія, яка діяла на території країни після цих подій, була частиною контролюючої системи союзників над Угорщиною до укладення мирного договору.

Вибори показали перевагу Партії дрібних сільських господарів і відображали бажання народу уникнути лівого спрямування сил у країні. Створення коаліційного уряду з участю різних партій, включаючи ПДСГ, КПУ, СДПУ та НСП, свідчило про спробу досягти політичного консенсусу в уряді, але ключові пости дісталися комуністам, що зміцнило їхню позицію в уряді та дозволило зберегти вплив у політиці та економіці країни.

Зміни, які сталися у 1946-1947 роках, свідчили про перехід до Народної Республіки та встановлення нового президентського поста, якого зайняв Золтан Тильди. Паралельно, Ференц Надь був зміщений з посади прем'єр-міністра.

Наприкінці 1947 року було «розкрито» спробу заколоту Ференца та інших лідерів ПДСГ, що, як стверджувалося, мали на меті повалити демократичний лад. Це спричинило арешт учасників заколоту. Навіть за таких умов ПДСГ змогла отримати 68 мандатів на виборах 1947 року. Однак, завдяки маніпуляціям Л. Райка, комуністи отримали 22% голосів та більшість місць у парламенті, що дало їм можливість захопити ключові посади в уряді.

Другий етап, початий у червні 1948 року, був періодом об'єднання комуністів і соціал-демократів у Угорську партію трудящих (УПТ). Ця нова партія базувалася на принципах марксизму-ленінізму та вчення Сталіна. У

результаті класової боротьби практично всі інші партії припинили свою діяльність, встановившись режим партійної тоталітарної держави.

Період ознаменувався безумовним копіюванням радянської моделі: впровадженням планового господарства, насильницькою колективізацією у сільському господарстві, створенням великого військово-промислового комплексу, залученням величезних коштів до Угорської народної армії та культивуванням культу особи М. Ракоші, першого секретаря ЦК УПТ і голови уряду. Це також призвело до боротьби з релігією, виборотки національних традицій та загального погіршення життєвого рівня більшості населення країни [42, с. 114].

Під партійним режимом М. Ракоші відбулися масштабні політичні чистки, під час яких будь-яка опозиція чи навіть відносна незгода з режимом жорстоко придушувалися. У цей період розпочалися показові політичні процеси, нічні арешти та операції таємної поліції, а також систематичне переслідування і репресії проти непогоджуваних осіб.

Згідно з історичними даними, лише у період з 1952 по 1956 роки в Угорщині було засуджено понад мільйон осіб, більшість з яких отримали тюремний строк. Ця сувора репресивна політика призвела до того, що майже чверть населення перетворилася на інформаторів або співробітників поліції. Ці репресії визначали внутрішньополітичний клімат країни та спричиняли загальне посилення контролю й тиску на суспільство.

Зміни в угорському уряді та відкриті ознаки "відлиги" відобразили складні соціально-політичні тенденції в країні. Рішення КПРС відмовитися від підтримки М. Ракоші на посаді глави уряду було своєрідним компромісом, який супроводжувався деякими реформами.

Під керівництвом І. Надя почалася певна "відлига" - були розпочаті акції реабілітації тих, хто був незаконно засуджений, розпочалася активізація громадських організацій, а також певні економічні реформи. Проте ці процеси не розгорнулися на повну силу, і вони були припинені з усуненням І. Надя з посади прем'єр-міністра, а пізніше його виключили з партії.

Це викликало повернення до більш консервативних підходів управління країною, але одночасно викликало активний опір з боку суспільства, зокрема інтелігенції, що підтримувала реформи.

Опозиція, яку згрупував І. Надь, протистояла диктатурі М. Ракоші, що створило напружену ситуацію в країні. Інформація про це, яку передавав посол СРСР в Угорщині Ю. Андропов до Москви, свідчить про те, наскільки серйозно конфлікт між цими двома політичними силами міг вплинути на ситуацію в країні та на регіональну стабільність в цілому [43, с. 204].

Спостереження М. Сулова щодо кадрової політики угорської партії (УПТ) підкреслюють проблеми, пов'язані з етнічною рівноправністю та репрезентацією в урядових структурах. Це може відображати широкі соціокультурні аспекти, пов'язані зі складнощами управління, етнічними аспектами та культурною різноманітністю.

Реакція громадян на нового лідера може бути складною, особливо коли він має складну політичну минулу. Напевно, молодь та інші групи населення були обережні щодо нового керівництва через його зв'язок з попередніми політичними репресіями та недоліками управління. Така обережність та недовіра є зрозумілими в умовах, коли суспільство шукає покращення та реформи після складних періодів репресій.

Відновлення репутації Л. Райка та його сторонників підкреслює складний характер політичних змін в Угорщині того часу. Це може бути розглянуто як спроба врегулювати певні напружені ситуації в суспільстві шляхом задоволення вимог частини населення та зменшення негативного настрою щодо минулих політичних репресій. Такі дії також можуть бути спробою нового керівництва дистанціюватися від попередніх режимів та відновити деякий рівень легітимності через реабілітацію популярних або важливих політичних фігур.

Після Другої світової війни були великі сподівання на реформи в угорському суспільстві, у тому числі й щодо свободи слова та незалежності преси. На той час були певні зміни в політичній атмосфері, але ці очікування на

широкий рівень свободи в пресі часто не втілювалися в реальність через періодичні обмеження та цензуру, які встановлювало керівництво.

Після знищення пропагандистської машини під керівництвом Салаші в Угорщині, виникла потреба в створенні нової медіаполітики. Це був час реконструкції та переосмислення ролі преси та медіа в суспільстві. Нова медіаполітика вимагала розвитку принципів свободи слова, незалежності ЗМІ від держави та забезпечення об'єктивного висвітлення подій із зверненням до етичних стандартів та професійної журналістики [44, с. 308].

Після панування Салаші та його пропагандистської машини угорське суспільство зазнало значних змін у сфері преси. Значна частина газет та інших ЗМІ була скасована або припинила свою діяльність. Це призвело до інформаційного вакууму, коли доступ до новин та обмін інформацією був обмеженим, а кількість виданих газет значно зменшилася. Така ситуація перебувала впродовж періоду від 1944 року та далі.

Після визволення від панування Салаші із змінами у владі та суспільстві, система ЗМІ, включаючи радіо, мала значні перешкоди. Радіомовлення також страждало від змін, нові політичні напрями й припинення пропаганди попереднього режиму. Це призвело до тимчасового мовчання радіомовлення протягом місяців. Професійні служби новин та ключові медіаорганізації, які були фундаментом інформаційної діяльності, також переживали період відновлення та змін.

Після зміни політичних режимів або воєнних конфліктів, правове середовище, що регулює свободу преси та вираження думок, часто перебуває у стані руйнації або перегляду. У періоди переходу до нових урядових структур або після кризових ситуацій, законодавство, що стосується свободи преси, може бути нестабільним або вимагати перегляду та оновлення. Такі зміни можуть стати на шлях до забезпечення більшої свободи слова або, навпаки, призвести до обмежень у виразі думок [45, с. 102].

У період переходу до нового уряду чи під час окупації, звичайно, окремі органи чи військові сили можуть намагатися контролювати чи створювати нові

медійні органи для впливу на інформаційний простір. Однак, у багатьох випадках, ці нові органи не завжди можуть мати законну або стабільну базу функціонування. Недостатність правових рамок і регулювань у цей період може призвести до хаосу або неоднозначності у діяльності медіаорганів, враховуючи відсутність стабільної законодавчої підтримки.

Створення умов для вільного функціонування ЗМІ має велике значення для будь-якої демократичної держави. Це дає можливість громадянам отримувати доступ до різноманітної інформації та висловлювати свої погляди.

Бела Міклош Дальнокі, прем'єр-міністр Угорщини в 1944 році, внесенням питання про забезпечення діяльності преси на засіданні Кабінету Міністрів підкреслив важливість вільної преси в розвитку країни. Ймовірно, це був крок у напрямку забезпечення свободи слова та незалежності ЗМІ в країні.

Преамбула в законі № I 1946 року Угорщини визначала державну форму країни, а також встановлювала невід'ємні права громадян. Підкреслено, що право на вільне висловлення власної думки є однією з природних та невідчужуваних прав людини. Це підтверджує важливість свободи слова та думки в рамках законодавства країни, де гарантується можливість вільно висловлювати власні погляди без неправомірних обмежень чи переслідувань.

Після ухвалення цього закону уряд міг вживати заходів для забезпечення видання періодичних видань та регулювання впливу на медіасистеми в межах встановлених правових рамок. Це могло охоплювати створення підтримки для видання газет, журналів та інших медіа, надання пільгових умов для їх функціонування, а також розроблення системи регулювання медійного простору для забезпечення дотримання прав та вільного висловлення думки.

Нормативно-правова база стосовно преси в той період могла мати певні обмеження та бути технічно спрямованою. Це означає, що законодавство та норми, які стосувалися видавничої справи, розповсюдження інформації, часу виходу видань тощо, могли бути в основному технічними правилами, не обов'язково охоплюючи широкий спектр свободи преси чи забезпечення рівних можливостей для всіх видавців.

Ннавіть якщо закони не обмежували прямо свободу слова, вони можуть бути спрямовані таким чином, що ускладнюють чи роблять незручними дії опозиційних груп чи партій. Це може бути через складний доступ до видавництв, обмеження реклами чи доступу до ресурсів. Такі обставини можуть призвести до нерівності у просторі для висловлення різних поглядів та ідей, що суперечить принципам плюралізму та демократії [46, с. 107].

Під час переходу до пролетарської диктатури та зміни політичних режимів, комуністичні уряди часто встановлювали контроль над ЗМІ. Це може включати скасування коаліційних систем, впровадження цензури, а також обмеження свободи слова для громадян. Введення сталінської конституції у 1949 році часто супроводжувалося обмеженням основних свобод, включаючи свободу слова та вираження думок громадян.

«Сабадшаг» - це газета, яка зазвичай видавалася в Угорщині. Назва вказує на те, що ця газета, можливо, виходила в Сабадшагу або була присвячена цьому місту. Якщо вона вийшла в перші години після звільнення Будапешта, це могло бути спробою відновити видання після того, як контроль над пресою був знятий. В такий спосіб громадяни могли отримати новини про події, що відбувалися в країні після змін у владі.

Газета «Сабад неп» продовжувала своє видання вже на третій рік. Початок її існування в 1942 році у форматі підпільної видання свідчить про те, що вона мала значущість у той час, коли країна перебувала під контролем чи впливом іншої влади. Видання газети накладом близько 140-150 тисяч примірників є великим для того часу й свідчить про широкий охоплення читачів.

Суспільство активно звертало увагу до преси в такий період нестабільності та перетворень. Газета «Кіш уйшаг», що підтримувала позиції Партії дрібних сільських господарів (ПМСХ), здавалася ключовим голосом для тих, хто підтримував їхні ідеї. Судячи з вашого опису, конфлікт між «Кіш уйшаг» і «Szabad nép» міг відображати глибокі соціально-політичні розділи в суспільстві [47, с. 374].

Газета Népszava, яка була органом соціал-демократичної партії, та Szabad z, яка допомагала Національно-селянській партії, сприяли різноманітності думок та позицій серед громадян. Це міг бути дуже важливий елемент для інформування та формування думок угорського суспільства в цей період післявоєнної реабілітації.

Різноманітність угорської преси в перші роки після звільнення відбивала політичну багатопартійність та різні погляди в суспільстві. Різноманіття видань, їхня редакційна політика та позиціонування відображали різноманітність партійних та політичних уявлень, що сприяло обговоренню різних точок зору та формуванню думок серед громадян.

У період між двома світовими війнами газетний ринок Угорщини був надзвичайно різноманітним. Сотні щоденних політичних газет та журналів видавалися у цей період, що свідчило про активний політичний дискурс та широкий спектр поглядів, які присутні були у суспільстві. Таке різноманіття газет вказує на активність у журналістиці та диверсифікацію інформаційного простору в цей період.

Типова ситуація для різних політичних угруповань. Кожна з них мала свої видання, спрямовані на різні аудиторії та вираження певних поглядів. Це робило пресу досить живою та різноманітною, інформуючи людей із різних кутів зору. Такий різноманітний підхід також сприяв більш об'єктивному уявленню про різні погляди та позиції в суспільстві.

Під час військової окупації контроль над ЗМІ дуже часто був державним або мілітаризованим. Радянська армія, вже контролюючи ресурси країни, відігравала ключову роль у цьому процесі, встановлюючи цензуру та контролюючи виробництво і розповсюдження інформації через ЗМІ. Це ставило певні обмеження для незалежності преси та свободи слова.

Контрольовані радянською владою місцеві видання друкувалися за дозволом окупаційної армії, і часто їх тиражі були обмеженими. Це була засоби контролювання інформації та впливу на думку громадян [48, с. 128].

Газета "Népakarat" була одним із видань угорських комуністів та була заснована в Орошазі 15 жовтня 1944 року. Це видання слугувало інтересам комуністичної партії та сприяло поширенню її поглядів і ідеології серед населення.

Газети "Magyar Népakarat" та "Szegedi Népakarat" були видані групою Сентес Угорської партії комуністів і Сегедських комуністів відповідно 18 жовтня 1944 року. Вони також відображали погляди та ідеологію комуністичної партії та сприяли поширенню її ідей серед громадянства. "Vásárhely Népe" була четвертою газетою, що вийшла під контролем радянських військ. Вона була видана у Годмезьовашархей.

Брак ресурсів, включаючи папір, фарбу, а також незабезпеченість електроенергії та робота друкарень обмежували можливість видання газет. В таких умовах видавали лише обмежену кількість номерів, наприклад, 5 випусків Magyar Népakarat в Орошазі та 9 випусків Szegedi Népakaratot.

Видання Délmagyarország було важливим у цьому контексті. Як провідний орган радянської окупаційної влади та угорських комуністів, ця газета спрямовувалася на підтримку робіт з відновлення економіки та ремонту житлового фонду, а також розповсюджувала пропаганду, пов'язану з Червоною Армією. Це була частина ширшої пропагандистської кампанії, спрямованої на підтримку влади та розповсюдження сприятливих інформаційних повідомлень [49, с. 498].

Газета Szabadság була ще одним засобом комуністичної пропаганди, яка слугувала для поширення офіційних поглядів та ідеології партії. Це було типовим явищем у післявоєнному періоді, коли політичні групи створювали або контролювали видання для підтримки власних ідей та підходів.

В багатьох країнах у той період існували правила, що регулювали дозвіл на видання друкованих засобів масової інформації. Це дозволяло урядам чи партіям контролювати та регулювати виходить видання, забезпечуючи своєчасне поширення власних ідей та ідеології.

Церковні видання часто відображали духовні аспекти та релігійні погляди, пропагуючи цінності та віру, відомі своїм зосередженням на важливих релігійних подіях та роздумах. Це була спеціалізована преса, яка часто присвячувалася питанням віри, теології та духовності. Їхня функція полягала в освітленні релігійних питань та впливу на думки й поведінку своїх читачів через призму віри.

Відносної різноманітності в кількості примірників і членів партії можна було спостерігати. Газети, пов'язані з різними політичними партіями, часто мали різну кількість читачів. Наприклад, партійні газети зазвичай мали достатню кількість членів партії, які отримували їх безкоштовно або за пільговими умовами. У той же час, газети, що виходили за межами партійних лояльностей, могли мати меншу або більшу аудиторію в залежності від свого впливу, ресурсів та рекламної підтримки.

Преса виступала важливим каналом для формування громадської думки і відображення боротьби між політичними партіями. Газети використовувалися для висвітлення певних поглядів, висловлення критики, проведення політичної пропаганди та мобілізації підтримки серед своїх читачів. Це був ефективний спосіб впливати на громадську думку, привертати увагу до певних проблем та підтримувати свої позиції в політичному спектрі.

Угорські комуністи намагалися підкреслити широку та демократичну спрямованість своїх видань шляхом використання слова «демократичний» у заголовках. Це була спроба надати своїй пресі більш плюралістичний вигляд та підкреслити ідею широкої підтримки та участі.

Інші партійні газети, які функціонували в той час, прагнули до більшої самостійності і мали власну програму та стиль. Це відображало відмінність у підходах та цінностях, які представляли ці видання, і створювало різноманіття поглядів у медіа після тих переживань.

Газета Népszava пережила складний період після війни. Її історія пов'язана з угорським соціал-демократичним рухом. Після закінчення Другої світової

війни, угорське суспільство зазнало великих змін, що вплинули і на видання такого типу.

Népszava зазнавала труднощі через політичні та економічні турбулентності, які відбувалися в Угорщині. Це може бути пов'язане зі змінами у правлінні країни, змінами у політичних уподобаннях громадян або складнощами у випуску через обмеження чи цензуру [50].

Однак, на протязі років Népszava залишалася важливим джерелом новин та поглядів на події в Угорщині та за її межами, продовжуючи свою діяльність у складних умовах.

Після війни багато журналістів Népszava стали жертвами нацистського режиму або загинули в концтаборах. Це була важка втрата для газети та соціал-демократичного руху в Угорщині, оскільки ці люди були ключовими фігурами в роботі видання та сприяли розвитку соціал-демократичних ідей.

Співпраця соціал-демократів із комуністами стала складною проблемою після війни. З одного боку, обидві групи мали спільні цілі щодо соціальної справедливості та працівничих прав. Але з іншого боку, вони відрізнялися у своїх поглядах на політичну та економічну систему.

Співпраця з комуністами для соціал-демократів була складним балансом між досягненням спільних цілей та збереженням власної ідентичності та незалежності. Цей процес співпраці й конфліктів мав значний вплив на угорську політику та суспільство протягом післявоєнного періоду.

Szabad Nér, яка була офіційним органом Комуністичної Партії Угорщини та мала сильну підтримку радянського режиму, виступала як провідне видання угорської лівої преси після Другої світової війни. Під керівництвом Йозефа Ревай, який був ключовою постаттю в угорському комуністичному русі, Szabad Nér дійсно активно просуvala свою позицію та намагалася зайняти провідну роль у медіа-пейзажі країни.

Їхнє бажання відсунути Népszava на другий план відображало боротьбу за вплив та читачів серед соціал-демократичних та комуністичних видань. Це була частина політичних та ідеологічних змагань в ті роки, коли вплив різних

політичних сил в Угорщині став ключовим у формуванні громадської думки та орієнтацій [51, с. 69].

Конкуренція між виданнями також відображала різницю в підходах до політики та ідеології між соціал-демократами та комуністами, що визначало не лише медіа-ландшафт, а й політичну атмосферу в Угорщині після війни.

Társadalmi Szemle (Суспільний огляд) був важливим теоретичним журналом, що виходив щомісяця та належав до органу Комуністичної Партії Угорщини. Участь таких видатних фігур як Йожеф Ревай, Ерн Гер та Дьордь Лукач у його створенні та редакції свідчить про його важливість у формуванні ідеології партії та поширенні комуністичних ідей серед інтелектуального кола.

В журналі обговорювалися радянські доктрини, принципи партійної організації, а також спробували проаналізувати та проінтерпретувати "соціалістичний реалізм". Ця дискусія щодо соціалістичного реалізму була важливою, оскільки цей термін визначав офіційну культурну політику в СРСР та інших соціалістичних країнах. Його розуміння та інтерпретація мали значний вплив на культурне життя, літературу та мистецтво.

Журнал став платформою для обговорення ключових ідей та напрямків розвитку комуністичної ідеології в Угорщині, а також для встановлення партійної лінії у важливих аспектах політики та культури [52, с. 118].

Журнал Magyarok, заснований у 1945 році та переїхавший до Будапешта, став важливим форумом для літературної критики та дискусій в Угорщині. За початковою ініціативою компанії Adu в Дебрецені, журнал отримав нову базу в Будапештському інституті літератури від жовтня 1946 року.

Геца Юхас, який був редактором, відкрив журнал вітальною статтею. Magyarok відзначався тим, що він наважувався критикувати марксистську інтерпретацію, зокрема, роботи Аді Йозефа Ревая, видатної постаті угорського комуністичного руху. Також у журналі розглядали роздуми Джорджа Лукача про роль фундаменту та надбудови в літературі та інші важливі аспекти.

Magyarok став важливим культурним виданням, яке сприяло розгортанню дискусій та критики в літературі та інших сферах мистецтва в Угорщині, а також сприяв поширенню інтелектуальних обґрунтувань за межами марксистської інтерпретації.

Газета *Válasz*, яка була відновлена у жовтні 1946 року, займала визначене місце серед щомісячних видань того часу. Під редакцією Дюли Ілліеса це видання зосереджувало увагу на співпраці з провідними літераторами того періоду в Угорщині.

Серед авторів, які співпрацювали з *Válasz*, були видатні поети, такі як Золтан Джекелі, Іштван Шінка, Лерінка Шабо, Іштван Ваш, Шандор Вереш, що зробило газету привабливою для читачів, охочих до поезії та культурних новин.

Також у числі письменників, які брали участь у створенні матеріалів для газети, були Янош Кодолані, Ласло Немет, Пал Шабо та Петер Вереш, які представляли широкий спектр літературних стилів та поглядів того часу [53, с. 7].

Válasz відіграла значну роль у сприянні літературному життю та розвитку культурної сцени в Угорщині, ставши платформою для визначних імен та творчих особистостей того періоду.

Отже, Угорщина переходить до подій 1956 року, які відіграли значну роль у її історії. Угорщина відчула на собі напругу між радянською домінантою та бажанням національної незалежності й більшої політичної свободи. Народна революція була спробою угорського народу вийти з-під контролю радянського впливу та запровадити реформи, спрямовані на більшу автономію та демократію.

У цих подіях засоби масової інформації відіграли активну роль, розповсюджуючи інформацію, мотивуючи людей до участі та підтримки революції. Однак втручання радянських військ ініціювало військову реакцію на опозицію та повстання, що призвело до кровопролиття та придушення руху.

Хоча Революцію придушено радянською військовою силою, вона залишила глибокий слід у свідомості угорців та в історії країни. І справді, цей рух за свободу виріс у кінці 1980-х - на початку 1990-х років, коли Угорщина й

інші країни Центральної та Східної Європи розпочали трансформацію до демократичних та правових держав після розпаду радянського блоку. Це перетворення відбулося через утвердження демократії та прагнення до більшої свободи в цих країнах.

РОЗДІЛ 3. ЖУРНАЛІСТИКА В УГОРЩИНІ В РЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПЕРІОД 1956 РОКУ

3.1. Доля представників журналістської спільноти Угорщини до соціалістичної доби

У середині жовтня 1956 року внутрішньополітична ситуація в Угорщині значно загострилася. Невдоволення, яке спочатку виражалося переважно серед інтелігенції, почало поширюватися серед робітників і, відповідно, виявлялося в умовах сільськогосподарського сектору. Населення вимагало більшої свободи й усунення впливу радянських структур.

Це невдоволення почало проникати й у склади державного апарату, зокрема серед працівників держбезпеки та окремих представників військових кіл. Ці групи виступали не лише проти політичного керівництва, але й виражали свою незгоду із загальною ситуацією в країні.

Зростаюча внутрішня напруга й невдоволення стали підґрунтям для подальших подій, що спричинили подальші протести та нарешті призвели до виникнення Угорської революції у жовтні-листопаді 1956 року.

Труднощі в економіці, зокрема через менший врожай та нестачу вугілля, нафти та інших сировин, серйозно підірвали життя угорського населення. Не вистачало продуктів харчування, ресурсів для виробництва, що призвело до зупинки підприємств і скорочення залізничних рейсів.

Ці проблеми в економіці поглибили соціальне невдоволення населення. Нестача продуктів і погіршення умов життя населення обурили його і збільшили готовність до протестів. Разом з політичними проблемами та прагненням до більшої свободи, ці економічні труднощі стали однією з ключових причин народження Угорської революції 1956 року [54, с. 5].

У 1956 році невдоволення населенням режимом стало широким і загальним. Різні соціальні групи, включаючи робітників, студентів та інтелігенцію, об'єдналися вимагаючи різних прав та свобод. Вони настійно виступали за:

1. Свободу слова, друку та зборів, вираження власної думки без цензури.
2. Рівноправні відносини із СРСР, протистояння суверенітету та більшої незалежності в управлінні країною.
3. Скасування принизливої системи зарплати, нормування праці на підприємствах, більше соціальних прав працівників.
4. Робітниче самоврядування, більше впливу на прийняття рішень на заводах і фабриках.
5. Студентську автономію, більше визнання їхніх прав та впливу в освітніх установах.

Вимоги відображали протистояння не лише політичному контролю з боку радянського Союзу, але й бажанню більшої свободи, прав та впливу громадян в самому суспільстві Угорщини. Претензії відображали бажання угорців мати більшу відповідальність за власний життєвий шлях та більшу свободу в управлінні своїми справами.

В Угорщині було справжнє протистояння між бажанням більшої свободи та контролем над суспільством. Багато робітників пам'ятали негативні аспекти капіталізму і були проти його повернення, але водночас вони виступали проти бюрократичного псевдосоціалізму.

Суспільний настрій угорських робітників був спрямований на соціалізм, який ґрунтується на самоврядуванні та більшій участі працівників у прийнятті рішень. Вони прагнули до соціалістичної системи, де б вони мали більшу роль у власному виробництві та управлінні [55, с. 209].

Після антиурядових демонстрацій 23 жовтня 1956 року в Будапешті, радянські війська ввійшли в місто, викликавши бої між радянськими силами та угорськими повстанцями. У місті були створені барикади, районні революційні комітети надавали підтримку повстанцям.

На початку листопада радянські війська тимчасово відступили, і на багатьох підприємствах та заводах в Будапешті були створені робочі ради, які

фактично взяли контроль над цими підприємствами. Але незабаром радянські війська повернулися та сформували уряд під керівництвом Яноша Кадара, що призвело до припинення революційних подій та встановлення радянського впливу в країні.

Важлива подія в ході угорської революції 1956 року. Коли робітники зібралися на всеукраїнські збори для створення Національної робочої ради, поліція та армія перекрили доступ до будівлі, де мали проводитися збори.

Проте, наприкінці, делегати знайшли інше місце і все ж провели збори. Це свідчить про велику визначеність та рішучість угорських робітників та їхню готовність боротися за свої права й представництво в управлінні країною, незважаючи на опозицію з боку влади. Це була спроба забезпечити більшу участь працівників у вирішенні важливих питань, пов'язаних із соціально-економічними та політичними аспектами країни.

Після кількох тижнів репресій, уряд Яноша Кадара зумів відновити свою владу та контроль над робочими радами. Невзявши до уваги бажання працівників брати активну участь у власному управлінні, ці ради не змогли захопити керівну роль у країні через відсутність незалежного політичного керівництва [56, с. 2].

Замість цього, ради вели безкінечні переговори з урядом Яноша Кадара. У кінцевому підсумку, більшість рад прийняла рішення про припинення страйку. Однак лише чверть усіх робітників відгукнулася на цей заклик. Це свідчило про розкол внутрішніх поглядів серед працівників щодо того, як слід продовжувати боротьбу із урядом. Більшість рад вирішила спробувати досягти компромісу та урегулювати ситуацію шляхом переговорів, але це не знайшло загальної підтримки серед усіх працівників.

Уряд Яноша Кадара у 1957 році видав декрет, що суттєво обмежив права робочих рад. Цей декрет забороняв проведення страйків і будь-яких закликів до них, і передбачав суворі покарання для організаторів страйків.

Крім того, робочим радам було заборонено приймати політичні рішення. Усі резолюції, які стосувалися внутрішнього життя підприємств, повинні були

отримати схвалення політичного комісара або партійного секретаря. Це обмеження суттєво підірвало автономію робочих рад та їхню здатність впливати на прийняття рішень у власних підприємствах. Такі дії уряду спрямовувалися на поновлення контролю над суспільством та підтримку політичної стабільності, але це обмеження також призвело до подальшого обмеження свободи та прав працівників [57, с. 70].

Трагічні події угорської революції 1956 року та подальші бойові дії призвели до значних втрат серед угорців. Від початку повстання у жовтні 1956 року до січня 1957 року, коли тривали репресії, загинуло понад 2,5 тисяч угорців, а більше 19 тисяч отримали поранення. Ці числа свідчать про великий тягар людських втрат для угорського народу.

З боку радянських військ також були втрати: 720 загиблих серед військовослужбовців та 226 поранених і травмованих. Ці цифри вказують на трагічні наслідки військової операції зі сторони Радянського Союзу для об'єктів збереження соціалістичного порядку в Угорщині того часу.

Події стали кровавою сторінкою в історії Угорщини та підкреслили складність політичної ситуації в країні, де протистояння між національними та ідеологічними інтересами привели до значних людських жертв і трагедій.

Історія угорської революції 1956 року, справді, закінчилася трагічно, але вона залишила слід у свідомості угорців і світовій історії. Революція показала, що бажання до свободи і демократії були сильними серед угорських громадян, але також зіштовхнулася з суворими діями радянських військ та угорської комуністичної влади.

Після подавлення революції Янош Кадар здійснив політику пом'якшення режиму, але країна продовжила перебувати під впливом комуністичного контролю. Ім'я Кадара стало синонімом реформ, які дозволяли обмежену свободу та розвиток економіки, але він залишався вірним радянським інтересам.

Лідер опозиції Імре Надь, який втік до югославського посольства, був виданий новій угорській владі, яка фактично була під контролем Радянського Союзу. Ці події підкреслюють складність політичної боротьби і важкості

бажання до змін у тоталітарних режимах, де свобода часто набувається через велику ціну і зусилля.

Під час революції 1956 року угорська преса стала важливим чинником відображення духу того часу. Журналісти та письменники висловлювали свої погляди на події, які траплялися в країні, і відтворювали духовну атмосферу "будапештської осені".

Статті, коментарі, вірші та інші видання преси того часу відображали пафос відстоювання свободи та бажання угорців до демократичних змін. Вони також віддзеркалювали трагізм війни й втрати людей, бажання до змін та надію на краще майбутнє, але й розчарування внаслідок репресій і супротиву з боку радянських військ.

Публіцистика стала своєрідним свідченням не лише подій того часу, але й духовного стану суспільства. Вона відтворювала важливість та глибокий емоційний вимір угорської революції, допомагаючи людям виражати свої почуття та переживання через слово та літературні твори.

Важливо розглянути роль засобів масової інформації у контексті угорської революції 1956 року. У цей період угорська преса та медіа були суттєво обмеженими у своїй свободі висловлення поглядів. Контроль над інформацією був суворим, його здійснювала комуністична влада, що призводило до цензури та обмеження вільного слова.

Обмеження призвело до відсутності плюралізму та висловлення різноманітних поглядів у пресі та медіа. Інтереси різних соціальних груп не мали адекватного відображення через цей контроль, що обмежувало можливість громадського обговорення та вираження різноманітних поглядів [58, с. 28].

Такий режим контролю над медіа ускладнював розуміння та оцінку суспільних проблем, обмежуючи можливості громадян у вільному вираженні своїх поглядів та сприйнятті різноманітних точок зору на події, які траплялися.

Особливо в періоди кризи або змін у політичній системі, преса може стати справжнім рупором суспільних настроїв. Вона відіграє ключову роль у

вираженні громадської думки, розповсюдженні інформації та формуванні публічної думки [59, с. 257].

Коли інші представницькі органи можуть бути ставлениками влади та підконтрольними уряду чи партії, незалежна преса може виступати як незалежний джерело інформації, висловлювати різноманітні погляди та передавати голос громадськості. Це робить її ключовим механізмом для вираження інтересів та поглядів різних соціальних груп.

У важливі моменти історії, коли суспільство переживає зміни чи конфлікти, преса може відігравати важливу роль у формуванні громадської думки, привертанні уваги до певних питань та спонуканні до дії або реакції на події, які трапляються.

Засоби масової інформації, навіть у кризових ситуаціях, мають потенціал пробити бар'єри однодумності, які встановлені владою чи управлінням. Це стосується друкованих ЗМІ, які можуть виступати як інструмент вираження різноманітних поглядів та голосу громадськості.

Навіть за умови цензури або контролю над інформацією, преса може знаходити шляхи передачі альтернативних точок зору та неприйнятних для влади інформаційних потоків. Використання анонімних джерел, аналіз подій, які можуть бути представлені під різними кутами, а також висвітлення голосів опозиції чи громадськості, яка не погоджується з владою, може сприяти збереженню плюралізму в інформаційному просторі.

Тобто, це допомагає відігравати роль контр-балансу, навіть у важких часах, і зберігати різноманіття поглядів та варіантів висвітлення подій в ЗМІ. Така праця є важливою для збереження вільного обміну ідеями та визнання права на різноманітність поглядів у суспільстві.

ЗМІ, такі як преса, радіо та телебачення, виявляють значний вплив на суспільство, відображаючи громадську думку та одночасно формуючи її. Вони є своєрідним барометром настроїв суспільства та можуть активно впливати на події в умовах кризи, якщо реагують на громадські настрої та тенденції.

У періоди масових протестів або мітингових стихій, коли невдоволення громадськості виражається на вулицях, ЗМІ мають потужний вплив. Вони можуть посилювати ці настрої, демонструвати силу та об'єднаність мас, або ж намагатися заспокоїти ситуацію через збалансоване висвітлення інформації.

Подібні моменти можуть відображати суттєвий момент у впливі ЗМІ на суспільство та його реакцію на поточні події. У таких моментах ЗМІ виступають як важливий канал спілкування, вираження думок та сприйняття інформації, що може визначати подальший розвиток суспільних процесів.

Професійне журналістське співтовариство виступає як один з основних стовпчиків суспільно-політичного простору в сучасному світі. Його роль і вплив стають важливими для забезпечення інформаційної відкритості, взаємодії та сприйняття подій у суспільстві. Ось кілька аспектів, що підкреслюють його значення [60, с. 34]:

1. Інформаційна об'єктивність, журналісти відіграють роль фільтра і перевіряють інформацію перед її публікацією. Їхня професійна етика передбачає обов'язок достовірності та об'єктивності, що дозволяє надавати суспільству правдиву інформацію.

2. Відстоювання свободи слова, журналісти часто виступають як голос громадської свободи та прав людини, відстоюючи право на доступ до інформації та вільне висловлювання думок.

3. Важливий медіатор, вони є посередниками між владою та громадськістю, переказниками важливих інформаційних потоків та ключових подій, що відбуваються у країні та світі.

4. Формування громадської думки, вплив ЗМІ та журналістів на формування громадської думки є значною силою у визначенні менталітету та підходів суспільства до питань.

5. Суспільна відповідальність, професійний журналіст завжди несе відповідальність за те, як він інтерпретує події та як впливає на свою аудиторію.

Відіграваючи ці ролі, журналісти стають одним із головних посередників між подіями, владою та громадськістю. Їхня професійна етика, відповідальність та об'єктивність є ключовими для збереження демократії та відкритого суспільного діалогу.

У 1955 році угорські журналісти, літературна та мистецька спільноти активно висловлювали своє невдоволення та створювали альтернативні політичні проєкти. Їхня активність проявлялася у формі листів з вимогою реформ, меморандумів протесту та інших дій, що відображали широке громадське незадоволення у відсутності офіційної опозиції.

Особливою реакцією влади на ці прояви стало прийняття партійної постанови наприкінці 1955 року, що стосувалася "правильних явищ у літературному житті". Група журналістів, письменників та митців, які підписали меморандум протесту проти конкретних заходів у культурній політиці, зіткнулася з обвинуваченням у підриві ведучої ролі партії.

Угорські інтелектуали та журналісти активно виступали проти політичних рішень, що порушували свободу слова та культурні вольності. Їхня готовність висловлювати незгоду та створювати публічні документи свідчила про їхню важливу роль у формуванні громадської думки та опозиційних рухів під час підготовки до Революції 1956 року [61, с. 78].

Угорський тижневик «Irodalmi Újság», який належав Спілці письменників, відігравав важливу роль у формуванні опозиційної атмосфери після XX з'їзду КПРС. У своїх матеріалах він акцентував увагу на негативних наслідках культу особи, який зачіпав всі аспекти життя в країні.

Драматург і критик Д. Хай в одній із статей 5 травня відзначав, що наслідки культу особи переплелися з усіма сферами суспільного життя. Він вказував на неправомірні резолюції, безладність, переслідування за критику, нехтування законами та правами як повсякденні явища в Угорщині. Крім того, з'їзд КПРС охарактеризував як "великий тріумф людської гідності", вказуючи на його вплив, який відчували й угорські громадяни.

Тижневик став платформою для висловлення протесту та аналізування подій, які відбувалися в країні. Його матеріали створювали публічний простір для обговорення проблем і підняття невдоволень, відображаючи теми, які були неприпустимі для інших, більш контрольованих видань.

Статті, подібні до тієї, яку написав Д. Хай, викликали різкі відгуки від представників охоронно-сталінського табору та сприймалися позитивно прихильниками реформ. Ці публікації стали предметом широких обговорень на партзборах та серед інтелігенції, їхні автори отримували популярність у цих колах.

Важливі політичні та ідеологічні дискусії, ведені через ЗМІ, мали значний вплив на суспільство. Різноманітні публікації ставали об'єктом уваги, вони активно обговорювалися й впливали на формування громадської думки, залучаючи все більше прихильників реформаторських поглядів [62, с. 119].

Публіцисти намагалися переосмислити та змінити свої погляди, які вони мали раніше, йти від певних доктрин чи ставлення, яке було їм властиве у минулому. Це може вказувати на їхню готовність до нових ідей, розширення світогляду та прийняття різноманітних підходів у своїй діяльності.

Цікава спроба показати більш об'єктивну картину про Радянський Союз, ніж традиційно створювалася у пресі того часу. Здається, що він намагався зберегти баланс між критичним поглядом і сприйняттям позитивних аспектів, щоб створити більш об'єктивне уявлення про цю країну. Такий підхід міг сприяти формуванню реалістичнішої картини, а не утвердженню виключно позитивного чи негативного погляду на Радянський Союз.

Панді здавався бути одним із тих, хто намагався подати більш об'єктивне уявлення про Радянський Союз. Такі спроби відображення реальності могли викликати інтерес читачів, оскільки протиставлялися загальноприйнятим пропагандистським поглядам на цю тему. А XX з'їзд КПРС, швидше за все, привернув увагу преси і аудиторії через свою важливість і потенційні зміни, які він міг означати для політичного ландшафту.

Публікації в різних виданнях, зокрема в «Szabad Nép», ставили під сумнів деякі з принципів соціалістичної економіки, зокрема співвідношення планування та ринкових механізмів, дію закону вартості та активізацію товарно-грошових відносин. Це свідчить про активну дискусію та переосмислення економічних підходів, які вже були використані в економічних програмах попередніх років. Навіть якщо певні концепції були в опалі через політичні причини, їх знову розглядали у світлі нових економічних умов.

Тривалий час угорська преса, зокрема газета "Szabad Nép", ставила під сумнів деякі позиції та особливо акцентувала публікації, які підтримували Гурток Петефі [63, с. 43]. Це викликало реакцію у російських дипломатичних колах, особливо у Ю.В. Андропова, який бачив у діяльності цього Гуртка загрозу для партійної монополії УТП. Андропов надіслав доповідь до Москви, де вказав, що редактор газети "Szabad Nép" М. Хорват зненацька відхиляє правильний курс, надає можливість публікації статей, які, за його словами, не відповідають партійній лінії.

Схожі висновки про пресу Угорщини були зроблені і В. А. Крючковим, який вказав на те, що угорська преса допускала неприпустимі захваливання діяльності Гуртка Петефі, що, на його думку, створювало загрозу для партійної лояльності та може викликати антипартійні настрої. Крючков також відзначав необхідність більшого контролю з боку Центрального Керівництва УТП над діяльністю преси, щоб уникнути неправильного спрямування і неприпустимих публікацій.

"Népszava", яка раніше була органом самостійної соціал-демократичної партії до 1948 року, також висловлювала свою підтримку Гуртку Петефі та обговорювала питання про реабілітацію та вшанування репресованих діячів угорського робочого руху. Насправді, газета закликала включити зображення цих людей до "пантеону національних героїв" Угорщини, щоб вшанувати їх пам'ять та визнати їхні заслуги перед країною.

Дискусія в Гуртку Петефі з проблем друку і масової інформації 27 червня привернула увагу більше ніж 6000 осіб, які зібралися в Будинку офіцерів в

Будапешті. Не тільки зал, а й прилеглі двори були наповнені людьми, що слухали емоційні виступи доповідачів через гучномовці. Це був дійсно вражаючий захід, що свідчить про значний інтерес громадськості до цієї теми.

Ддруковані видання відіграли важливу роль у висвітленні руху до реформ в Угорщині. "Irodalmi Újság" відновив критику ретроградних сил в УТП, що спричинило значний зріст тиражу. "Esti Budapest", "Magyar Nemzet", "Szabad Ifjúság", "Hetfői hírlap" також активно публікували матеріали на цю тему. Навіть центральний партійний орган "Szabad Nép" все частіше закликав до відмови від старих методів і політики, що відповідають сталінській практиці.

Публікації та виступи реформаторськи налаштованих публіцистів вказували на те, що відставка Ракоші це лише перший крок у процесі змін. Вони розуміли, що кадрові зміни та послаблення контролю над інтелігенцією були спрямовані на нейтралізацію щойно створено опозиції та не мали принципового характеру. Головним гальмом на шляху оновлення вони вбачали не окремі особи, а систему в цілому, яка не відповідала їхнім уявленням про справжній соціалізм.

У статті, опублікованій 8 вересня в журналі "Irodalmi Újság", Д. Хай висловив думку про свободу слова. Він стверджував, що для літераторів не має бути заборон ні в чому, крім того, що заборонено для всього суспільства за законом [64, с. 66]. Письменникам, як і кожній людині, повинно бути дозволено вільно висловлювати правду, критикувати будь-кого, вірити або не вірити в релігію, сумніватися у планових показниках, мислити не лише в марксистських категоріях, а також відображати недоліки без пропонування рецептів для їх усунення.

У статті акцентувалося увагу на свободі висловлювання думки, навіть коли вона відрізняється від офіційно прийнятих стандартів. Ця свобода, на думку автора, має бути гарантована для письменників і всіх членів суспільства, і не повинна обмежуватися існуючими установами, спрямованими на контроль за думкою.

Слова були досить провокаційними для партійного керівництва у вересні 1956 року. Подальші розвитки вказують на те, що ця теза певною мірою

передбачала загальну культурну політику Кадарового режиму під час його розквіту. Г. Лошонци в газеті "Művelt Nép" закликав до швидких дій для поліпшення стану мас, а також висловив необхідність зробити висновки щодо осіб, які вважалися винуватцями того, що народ чиновників завдали ран, які ще погано гоїлися.

Подальше обговорення в пресі стосувалося й необхідності притягнення до відповідальності й покарання Ракоші за його дії перед народом. Невдовзі після пленуму в липні він виїхав до СРСР. Ці події свідчать про зміну настроїв та динаміку влади в той період [65, с. 11].

Преса виступала дуже настійко щодо відновлення справедливості для Імре Надя. У "Листі Чепельського робітника", опублікованому в "Irodalmi Újság" 13 жовтня, був висловлений стан великої розчарованості в контексті "нового курсу", оголошеного у 1953 році, який був названий "оазисом у пустелі божевільної сталінської політики". Проти цього контрастувала березнева постанова 1955 року, яка, за словами автора, "зруйнувала слабкі пагони віри в демократичний дух". Такі оцінки відображали зростаючу невдоволеність і розчарування становищем у країні після періоду певних надій на політичні реформи.

В жовтні в пресі виникли гострі обговорення проблем матеріального становища трудящих. Один з матеріалів вказував на те, що бюджетні кошти, які економилися через недоїдання робітників, утримували державні установи, які не виконували ніякої корисної діяльності. Андропов сприйняв такі публікації як прямий заклик до вираження невдоволення, вважаючи їх тон загрозливим, а методи написання - провокаційними. Це вказувало на підвищення напруженості в суспільстві та нервову реакцію влади на критику.

Група, яка підтримувала Імре Надя та пропагувала більш національний та демократичний підхід до соціалізму, мала значний вплив у засобах масової інформації. Їхні погляди відображалися в матеріалах та публікаціях, що сприймалися громадськістю, і це дозволяло їм впливати на суспільну думку та розповсюджувати власну ідеологію.

Журналістська спільнота, особливо ті, хто підтримував реформи, отримала значний вплив, навіть у сферах партійної влади. Така неформальна влада еліти журналістів, які не обіймали важливих партійних посад, але мали величезний вплив, стала однією з альтернативних форм впливу на прийняття рішень. Їхні публікації та погляди мали значний ефект на суспільство, особливо в контексті підготовки до подій, що настали в жовтні 1956 року.

Редактор, який колись був членом Політбюро, міг відчувати співчуття до Імре Надя, але залишався прив'язаним до дисципліни та рішень партійного керівництва. Це може вказувати на конфлікт інтересів і внутрішні суперечності, які іноді виникають у людей, відчуття обов'язку перед ідеями партії та особистою симпатією до конкретних осіб чи ідей.

Відмінності в підходах до журналістики і публікацій між різними країнами радянського блоку. Це також показує, які редакції мали різні підходи до публікацій, зокрема, стосовно матеріалів, що могли породжувати суперечки. Такі різниці в підходах до публікацій відображали різні рівні свободи преси в окремих країнах та політичні уподобання керівництва видань [66, с. 590].

Прибуття Нікити Хрущова до Варшави було спробою вплинути на кадрові перестановки і уникнути втрати впливу на владу в Польщі. Цей епізод демонструє спроби Кремля втрутитися у справи інших країн соціалістичного блоку для збереження свого впливу.

Відмінності в реакції комуністичних еліт Польщі та Угорщини на диктат Москви виявились драматичними. У Польщі розуміння та підтримка національних пріоритетів допомогли уникнути сутичок і сприяли мирному розв'язанню конфлікту. У той же час в Угорщині відсутність дієвих заходів з боку влади, постійне запізнення з реформами та припиненням реакції на протести призвели до ескалації ситуації.

Студентська демонстрація, що вийшла на вулиці 23 жовтня, виявилася лише початком масового повстання, яке швидко набрало національний характер. Втручання радянських військ лише погіршило ситуацію, підлило масла у вогонь та викликало ще більше національного протесту. В цей період структури влади

в Угорщині розпадалися, а влада починала переходити до революційних комітетів та робочих рад, що відображало народний протест і визнання нових форм управління.

Отже, абсолютна свобода преси є важливим кроком у напрямку демократії й вільного обміну інформацією. Такі періоди можуть сприяти розвитку різноманітності думок та ідей у суспільстві, а також створювати механізми для вільного вираження поглядів. Проте важливо забезпечити, щоб ця свобода не породжувала негативних наслідків, таких як розповсюдження дезінформації або заклики до насильства. Це також може стати часом для медійної самоідентифікації та визначення майбутньої ролі преси в суспільстві.

3.2. Журналістика Угорщини на шляху до змін політичного режиму

Програма демонстрації вражає своїм радикалізмом та амбіціями. Вимоги студентського руху, спрямовані на негайні зміни владних структур, виведення радянських військ та надання політичної свободи, відображали загальний настрій опозиції в Угорщині.

Цензура, хоча й не дозволила публікації цієї програми в радіо, не завадила їй з'явитися у друкованих ЗМІ. Це свідчить про те, що вимоги опозиції набирали популярності серед широких верств суспільства [67, с. 97].

Попри радикалізм програми, вона відображала бажання досягти демократичних змін та набула широкої підтримки серед населення.

Поступово демонстрація перетворювалася у масовий рух, що об'єднував різні верстви суспільства. Закінчення робочого дня приносило нових учасників: службовці державних установ та робочі з промислових районів міста приєднувалися до молодіжних мас. Це відображало широку підтримку руху серед різних соціальних груп.

Спеціальний випуск газети "Szabad Ifjúság" вразливо передавав настрої масових протестів. Демонстрація студентів не була лише виразом підтримки полякам. Вона символізувала бажання угорської молоді й всього народу

очистити власну партію від сталінської спадщини та просувати ідеї соціалістичної демократії.

Газета "Szabad Nép" вітає активну молодь, яка виступає за "чистоту соціалізму" та підтримує багато вимог організаторів демонстрації, зокрема, стосовно звільнення від тих членів партійного керівництва, які не відповідають принципам, визначеним XX з'їздом.

Проте газета застерегла учасників від потурання антисоціалістичної пропаганди власних рядів. Незважаючи на це підтримку, учасники демонстрації вже в перші години перевершили очікування внутрішньопартійної демократичної опозиції, намагаючись організувати хід подій, але проявили більшу самостійність і масштабність, ніж сподівалися впливові члени журналістської спільноти, такі як Г. Лошонци та інші.

Виступ Е. Герьо на радіо в 8 вечора звучав критично й образливо в адресу організаторів демонстрації, спровокувавши гнівну реакцію тисяч людей, зібраних перед парламентом. Подальші події показали типовий перебіг багатьох революційних початкових стадій: маси почали виступати за контроль над засобами масової комунікації. Спроба молоді увійти до радіо з метою оголошення своїх вимог призвела до столкнення з силами державної безпеки, перших жертв [68, с. 116].

Початкова мирна акція поступово перетворилася на щось інше, з'явилися перші групи повстанців. Панувала загальна розгубленість не лише серед владних структур, а й серед реформаторськи налаштованої журналістської спільноти, що відбилося на характері мовлення радіо. Згодом учасники подій згадували, що радіо, що працювало у підвальних приміщеннях парламенту, намагалось "заборонити революцію", виходячи з образливих спроб зупинити події, пропонуючи послуги, погрози, заклики до розсудливості і навіть погрозили не проводити футбольний матч в неділю. Але кровопролиття вже затягло за собою життя 250 людей, а боротьба продовжувалася.

Війська СРСР увірвалися в Будапешт рано вранці 24 жовтня за рішенням Президії ЦК КПРС, призначеним пізно у вечірній час. Їх метою була

демонстрація військової сили, і солдатам не було наказу використовувати вогонь. Проте це втручання стало причиною росту патріотичних настроїв та викликало реакцію від багатьох сотень людей, які виступили зі зброєю в руках на захист національного суверенітету Угорщини.

Преса цих днів фактично стала свідком і хронікою подій, що швидко розвивалися. 24 жовтня жодна газета в місті не вийшла, але розповсюджувалися листівки, які викликали значний резонанс. Ці листівки не лише вимагали негайного виведення радянських військ, але також висували вимогу виходу з Варшавського договору та включення представників "революційної молоді" у склад уряду.

25 жовтня виходила лише профспілкова газета "Népszava", яка виступала від імені Угорської ради профспілок. У своєму висновку вона закликала до припинення вогню з обох сторін та амністії для всіх, хто здає зброю. Того ж дня з'явилася перша газета угорської революційної молоді під назвою "Igazság" (Правда) за редакцією комуніста Д. Обершовського. Ця газета відображала погляди поміркованого крила учасників збройного опору і була важливим кроком у формуванні вільної, безцензурної преси під час угорської революції. У ній стверджувалося, що повсталий народ вирішував свою долю, протестуючи проти звинувачень у фашистських зібраннях, які звучали з боку влади, й відзначалося, що революція не була направлена проти соціалізму чи ладу, але проти тих, хто його забруднив і спотворив [69, с. 448].

Звернення учасників боротьби, опубліковане на сторінках «Magyar Nemzet», органу Вітчизняного народного фронту, було схожим за змістом та пафосом з вищеописаним зверненням у газеті "Igazság". У цьому зверненні також заявлялося, що вони не контрреволюціонери чи фашисти, а їхня боротьба виражає основні бажання угорських мас. Це звернення висловлювало прагнення до ясності, порядку і світла вільної країни.

Газета «Szabad Nép» 26 жовтня віддзеркалювала думку партійного керівництва, яке прагнуло знайти компроміс з повстанцями. Вона засудила Гьоре і його команду за неефективність у виведенні країни з кризи та закликала

повстанців припинити вогонь. Також газета закликала населення до спокою та висловила підтримку пошукам власного, угорського шляху до соціалізму.

Після очолення Ради Міністрів Імре Надь спочатку не виступав проти участі радянських військ у ситуації, що склалася, але у його оточенні почали звучати голоси, які вимагали не лише чіткого відмежування від минулої політики, що підірвала довіру народу до будівництва соціалізму, а й перегляду ставлення до повстанців. Його співробітники, журналіст Г. Лошонци та економіст Ф. Донат, які були залучені до вищих органів партії, вже в той самий день висловили свою незгоду з оцінкою подій [70].

М. Гімеш та М. Вашархейі, які були частиною команди І. Надя, встановили прямий контакт з видавцями повстанських листівок. Як час показав, погляди самого прем'єр-міністра та його прибічників в партії змінилися, і угорський патріотизм вирівнявся з комуністичними переконаннями. Введення радянських військ практично співпало з призначенням І. Надя на посаду глави уряду, і заява про звернення за військовою допомогою до СРСР була виголошена, мовляв, від імені нового прем'єр-міністра. Це суттєво підірвало довіру народу до уряду та особисто Імре Надя. Питання про його "зраду" стало предметом обговорення не лише у листівках, а й на незалежних радіостанціях, що виникли у ті дні.

Імре Надь зробив важливий крок у напрямі зближення з повстанцями, визнавши 28 жовтня законність багатьох їхніх вимог, включаючи виведення радянських військ з території країни. Цей крок свідчив про усвідомлення Надем неможливості вирішення ситуації за допомогою зовнішньої військової сили та врахування глибокого невдоволення широких мас населення новим урядом.

Різкий поворот у позиції прем'єр-міністра Імре Надя насправді відображав низку змін, які траплялися в країні та в самій його уяві про ситуацію. Загострення подій, зміна настроїв населення та можливість просування вимог національної незалежності стали ключовими моментами, які вплинули на його заяви.

Перший виступ 25 жовтня, де Надь говорив про контрреволюцію, відбив стан паніки та розгублення в уряді після збройних подій в країні та підтримки частини населення Будапешта. Проте, до 28 жовтня суспільство й сам Надь

почали розуміти суть національного руху, який мав за мету забезпечити незалежність та демократизацію країни. Це відбивало новий напрямок думок урядовців та загального настрою в суспільстві.

Два виступи відображають не тільки стрімке зміни в усвідомленні та поглядах уряду, але й зрілість в усвідомленні ситуації та потреби зближення з національними пріоритетами у відповідь на вимоги суспільства.

Стаття "Відповідно до істини", опублікована в газеті "Szabad Nép", свідчила про значний зміщений в урядовій політиці щодо оцінки подій тих днів. Тут автори, включаючи І. Надя і Я. Кадара, визнали національний демократичний рух, який охопив Угорщину, та висловили готовність партії підтримати цей рух [71, с. 93].

Основний тезис статті полягав у тому, що влада та партія підтримуватимуть ідею побудови соціалізму, проте враховуватимуть угорські умови та очікування суспільства. Також важливим елементом стало визнання молоді робітничо-селянського походження як основного джерела сили цього руху, натомість розкриттям ідеї, що небажані елементи з колишніх експлуататорських класів виступали на рушійні позиції.

Стаття відображала нову стратегію та оцінку подій з боку уряду, яка спрямовувалася на пошук компромісу та підтримку національного демократичного руху.

Газета «Népszava», відзначаючи присутність елементів з противниками соціалізму, підкреслила, що сам рух молоді не можна класифікувати як контрреволюційне повстання. Така позиція говорила про те, що навіть у контексті спротиву чи присутності груп, які не підтримували ідеї соціалізму, суттєвою частиною руху були чесні й справжні мотиви молоді, яка не прагнула до повного відкидання соціалістичних ідей чи зміни політичного курсу.

Стаття "Правди", в якій описувалася ситуація в Угорщині як результат "контрреволюційного путчу", була представлена без конкретизації автора, але вказувалося, що це власкор "Правди", Чеслав Крушинський, який працював у Будапешті. Стаття намагалася вказати на імперіалістичні держави як на

спонукателів подій в Угорщині, які мали на меті зруйнувати народно-демократичний лад.

Така оцінка стверджувала, що "контрреволюційна авантюра" була результатом завзятих підготовлених дій імперіалістичних сил та їхніх агентів усередині країни. Стаття визнавала наявність проблем і невирішених завдань в самій Угорщині, але вважала, що це не змінює суті оцінки подій як "контрреволюційного путчу".

Відповідь "Szabad Nép" на статтю "Правди" пройнята гострою критикою. Газета наголосила на тому, що події в Будапешті не були антинародними чи авантюрними, а скоріше відображали бажання народу мати свободу, життя без тиску, більше хліба і національної незалежності. "Szabad Nép" відкинула заяву "Правди" про вплив західних імперіалістів у справах Угорщини, стверджуючи, що це твердження є принизливим для населення Будапешта [72, с. 209].

Газета осудила заяву про вирішальну роль імперіалістів у подіях, назвавши це образливим для народу міста, який виступав за патріотичні та демократичні цілі, такі як угорський шлях до соціалізму, національний суверенітет та збудовані відносини з Радянським Союзом на рівноправній основі.

Після 28 жовтня в Угорщині настали значні зміни. Оголошено припинення вогню, Управління державної безпеки було скасоване, сформовано нові правоохоронні органи, в які були залучені повстанці. Уряд ухвалив рішення про створення Революційного комітету оборони під керівництвом генерала Б. Кіра, спрямованого на спробу об'єднати різні повстанські групи під одним керівництвом.

Під згодою Москви радянські танки та військові вийшли з Будапешта наприкінці жовтня. Газета "Szabad Nép" з великим задоволенням зафіксувала цей факт, проголошуючи перемогу народного руху в статті під заголовком "Світає". Молодіжна газета "Szabad Ifjúság" закликала повстанців припинити збройну боротьбу, оскільки їхній основний мета була досягнута [73, с. 36].

Після цього часу більше уваги у виданнях приділялося питанням встановлення мирного життя та подоланню розпалу.

Існувала значна різниця між деклараціями уряду І. Надя та становищем повстанців. Навіть після його заяв про зміну оцінки подій, де він проголосив визнання деяких вимог повстанців, це не означало автоматичного прийняття урядом або загальної довіри до нього.

Саме підтвердженням цього була реакція Й. Дудаша, керівника «угорського національного революційного комітету», який у той же день, коли був прийнятий І. Надем, випустив номер своєї газети «Függetlenség» з великим заголовком, в якому стверджувалося невизнання нинішнього уряду. Це свідчить про те, що навіть після деяких змін в офіційних заявах уряду не було ще повного прийняття його лідерства або визнання його авторитету серед певних груп повстанців чи лідерів опозиції.

Після оголошення припинення вогню та зміни в уряді на національних радіостанціях, налаштованих на офіційну лінію, спостерігалось збереження статус-кво та спроби відновлення нормального функціонування. Але на локальних радіостанціях, які контролювалися революційними комітетами, звучали більш радикальні й новаторські ідеї, оскільки ці комітети продовжували впливати на громадську думку й політичні настрої в місцях своєї активності. Такий розбіжний контент між централізованими та децентралізованими медіа відображав різницю в політичних поглядах та цілях між центральною владою та місцевими повстанськими групами.

Період відродження політичних рухів, які мали свої корені в період до 1948 року, коли комуністична диктатура встановилася в Угорщині. Ці партії, які знову почали діяти, найчастіше пропагували ідеї збереження деяких ключових галузей економіки та фінансів у державних руках.

Реорганізація уряду на коаліційній основі вказувала на початок формування нових політичних конфігурацій, де кожна створена партія почала видавати власні газети, що слугували їхнім офіційним органом. Це було символічним відображенням повернення до різноманітності політичних поглядів у країні та росту плюралізму думок у період після революції.

Деякі з цих газет виступали як представники конкретних політичних сил, тоді як інші намагалися позиціонувати себе як незалежні видання. Це створило атмосферу активного політичного обговорення та конкуренції думок в угорському суспільстві.

Був значущий момент для журналістської громадськості в Угорщині. Після років обмежень у галузі свободи слова й виразу думок, журналістська спільнота почала знову формуватися на базі справжнього плюралізму поглядів та ідеологій.

Період, коли важливим став принцип суверенітету Угорщини, що об'єднував усіх учасників цього нового руху у журналістиці. Газета "Magyar Szabadság" визначила свої завдання як служіння справі угорської свободи – як зовнішньої, тобто незалежності, так і внутрішньої – демократії, висловлюючи чисту правду через свої сторінки [74].

Підтримка суверенітету та демократичних цінностей стала основною платформою для багатьох видань, що створили плюралістичну основу для розгортання різноманітних думок і підходів. Це відображало зміну у суспільстві, де відновлення демократичних цінностей ставало пріоритетом.

Стаття в газеті "Незалежна Угорщина повинна стати нейтральною" свідчить про розвиток думок щодо ролі країни на міжнародній арені після відновлення незалежності. Вона пропонує концепцію Угорщини як міста, що об'єднує Захід і Схід. Ідея нейтралітету, висунута на початку листопада, отримала підтримку від усіх газет.

Важливим було наголосити на незалежній зовнішній політиці, яка є ключовою для здорового розвитку нації. Водночас, ця концепція нейтралітету не передбачала ворожнечі чи неприязних стосунків з "могутнім сусідом" – СРСР – та іншими східноєвропейськими народами.

Тобто, це свідчить про бажання забезпечити Угорщині стабільні та мирні відносини як з Заходом, так і з Сходом, зберігаючи незалежність та враховуючи інтереси всіх сторін.

Газета "Magyar Világ" наголошувала необхідність розбити "залізну завісу" і розширити економічні зв'язки з Заходом. Це вказує на бажання Угорщини побудувати тісніші відносини з країнами Заходу для економічного співробітництва та розвитку.

Газета "Népszava", що знову стала органом соціал-демократичної партії, освітлювала роботу засідання бюро Соцінтерну у Відні. Це свідчить про зацікавленість в підключенні Угорщини до економічного відродження й структур Європейського Економічного Співтовариства.

У всіх газетах прослуховувалася революційна патетика, але з особливим наголосом на національну гордість. Це було актуальним, оскільки пам'ять про минуле нагадувала про ганебну роль Угорщини в роки Другої світової війни. Ця патріотична риторика використовувалася для мобілізації громадської підтримки і створення почуття національної єдності [75, с. 77].

Зміни у медіа свідчать про різноманіття поглядів та позицій у суспільстві Угорщини після відновлення незалежності та бажання змінити політичну, економічну та культурну ситуацію у країні.

Публіцисти, такі як М. Гімеш, активно підтримували соціалістичну ідеологію і виступали за багатопартійність, західні демократичні цінності та націоналізацію великої власності. Вони попереджали про небезпеку різкого правого повороту й підкреслювали наявність регресивних сил, які, на їхню думку, можуть змінити хід угорської революції й знизити підтримку громадськості світового рівня.

Зокрема, вони підкреслювали, що будівництво незалежної та демократичної Угорщини є неможливим без боротьби з усіма залишками колишньої політики і будь-якими проявами контрреволюції. Їхні публікації мали на меті усвідомлення загрози змінам у політичному курсі та підтримку ідеї подальшої революції на шляху до соціалізму в Угорщині.

Кривавий інцидент перед будівлею будапештського міськкому, де сталося багато жертв, у той день, коли повстанці влаштували захоплення газети "Szabad Nép", справді викликав осуд громадськості та преси. Цей епізод є яскравим

прикладом небезпеки насильства, анархії та безладдя, яке загрожувало Угорщині в разі втрати контролю уряду над ситуацією [76, с. 13].

Інцидент був показовим для світової громадськості, що співчувала угорським повстанцям, оскільки він відобразив реальну загрозу поширення насильства та хаосу. Анархія та збій урядового контролю над ситуацією могли призвести до різкого зсуву в політичному житті країни вправо.

Періодична зміна інституцій та створення нових політичних формувань в Угорщині була значущою. Припинення існування Угорської Трудової Партії (УТП) та створення нової Угорської соціалістичної робочої партії (УСРП) відобразили реорганізацію політичного ландшафту. Ця нова партія вийшла з комуністичної спадщини, пропонуючи програму, що ґрунтувалася на відмові від сталінських практик і на побудові соціалізму.

Створення газети "Népszabadsag" стало важливим етапом цієї зміни. Вона стала головним виданням Угорщини, редагуючись та друкуючись в колишній будівлі газети "Szabad Nép", яку захопила група Дудаша. Нова газета "Népszabadsag" та інші видання, що видаються під крилом Дудаша, стали важливими платформами для різноманітних політичних поглядів та бачень. Навіть колишній комуністичний орган "Népszabadság" виходив під цим крилом, перебудований колишніми журналістами "Szabad Nép", які відчували політичний тиск.

Журналісти центральної преси, відомі своєю впливовістю та досвідом у журналістиці, вирішили діяти незалежно від УСРП та інших політичних формувань. Створення газети "Magyar Szabadság" та заява про створення соціалістичної партії свідчать про їх бажання зберегти свободу слова та уникнути монополізації істини в політичному просторі.

Може бути спробою створити платформу для об'єднання різних ідейно-політичних течій під одним прапором соціалізму, яка була більш відкритою для різноманітності переконань та підходів. Цей крок також може відобразити намагання забезпечити розмаїття поглядів і зберегти свободу обговорень, не обмежуючи її рамками будь-якої однієї партійної лінії [77, с. 583].

Було суттєве переформатування у сфері медіа в Угорщині. Реорганізація радіо у Вільне радіо імені Кошута свідчила про спробу створення медіа, що не підконтрольне партійно-урядовому впливу. Однак, пізніше, при коаліційному уряді І. Надя, уряд планував розширити свій вплив на громадську думку через радіомовлення та зміну газети "Magyar Nemzet" урядовим офіціозом.

Свідчить про стратегічну боротьбу за контроль над інформаційним простором, де різні політичні сили намагалися формувати публічну думку через медіа та впливати на сприйняття подій серед громадськості.

Слова Ласло Немета свідчать про великі сподівання та надії на утворення нового політичного устрою, який об'єднує соціалістичні ідеї з угорською національною традицією. Проте, у реальності, навіть після виведення радянських військ, напруга в країні не зменшилася. Це відображало загальний клімат невпевненості та нестабільності в Угорщині під час того періоду.

В результаті вирішення про готування нової військової акції та відходу від Організації Варшавського Договору уряд було повалено. Новий уряд, очолюваний Я. Кадаром, був більш підконтрольним радянському керівництву, що призвело до контролю над засобами масової інформації та обмежень у вільній пресі.

Це був важкий час для журналістів, багатьох з яких довелося вести роботу в умовах підпілля. Усе це спричинило перехід Угорщини до нового етапу розвитку, де свобода преси була обмежена, а частина журналістської громадськості опинилася в складних умовах, в тому числі і в умовах цензури.

Був трагічний період для багатьох журналістів та літераторів Угорщини після подій 1956 року. Деякі з них отримали суворі вироки, а навіть були страчені або померли у в'язниці. Втім, пізніше багато з арештованих були амністовані на початку 1960-х років.

Люди, хоч і зазнали таких важких умов, продовжили свою інтелектуальну працю. Наприклад, на відміну від лідерів Чехословаччини в період "нормалізації" 1970-х років, вони зберігали свою активність у сфері інтелектуальної діяльності.

Багато інтелектуалів та журналістів, які були переслідувані чи змушені емігрувати, знайшли своє місце поза офіційними структурами культурного життя. Навіть коли видатний мислитель Іштван Бібо повернувся на свободу, його працевлаштування було вирішене на політичному рівні, а не з огляду на його талант і здібності.

Хто емігрував на Захід, активно працювали в еміграції. Багато з них зробили вагомий внесок у вивчення угорської революції та історії. Наприклад, П. Кенде пізніше повернувся до Угорщини, де у 1990-х став одним із засновників Інституту з вивчення революції 1956 року. Цей інститут став важливим науковим центром, який значно сприяв розумінню подій того періоду в угорській історії.

Після подій 1956 року Угорщина дійсно стикнулася з важкими викликами. Суспільно-політичне життя було пронизане страхом та недовірою, економіка зазнала значних труднощів і розпаду. Я. Кадар, опинившись під уважним контролем Радянського Союзу, ставки великі на знаходження балансу у внутрішній політиці. Він намагався проводити таку політику, яка б задовольняла національні інтереси Угорщини, уникаючи підозрілого ставлення Москви. Це вимагало дуже тонкої балансування між власними національними потребами і очікуваннями Радянського Союзу.

60–70-ті роки стали періодом інтенсивної індустріалізації в Угорщині. Країна перетворювалася з аграрної держави на промислово-аграрну, будуючи різноманітні заводи і комбінати, завдяки допомозі СРСР. Радянський Союз був основним постачальником сировини для цих виробництв, які в основному працювали на ринку країн Радянського Союзу та Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) [78, с. 65]. Така економічна залежність міцно пов'язувала Угорщину з соціалістичним табором, ускладнюючи можливість розриву з цією системою, особливо з економічної точки зору.

У сільському господарстві колективізація була майже завершена до середини 1962 року, з 96% орних земель, які перейшли до кооперативів. Це була стратегічна та важлива перетворення, що створило основу для впровадження колективних методів у галузі сільського господарства.

Директивна планова економіка та повна державна власність на засоби виробництва привели до вичерпання внутрішніх ресурсів системи ще на початку 60-х років. Це спричинило серйозні збої в економіці, включаючи зниження темпів економічного зростання, дефіцит широкого спектру товарів і продуктів харчування, а також недостатнє забезпечення соціальних програм для населення.

Проблеми потребували реформування народногосподарського комплексу, оскільки система була вже непридатною для забезпечення потреб населення та подальшого розвитку. Саме тому в Угорщині виникла потреба у впровадженні реформ, спрямованих на модернізацію та покращення економічного стану країни.

Процес реформування угорської економіки розпочався у січні 1968 року. Проте, після подій, що відбулися в Чехословаччині у 1968 році, упровадження угорських реформ значно уповільнилося. Ці події в Чехословаччині (Празька весна) спричинили реакцію соціалістичних країн, які були частинами Радянського блоку, що призвело до обмеження реформаторських дій в інших країнах, включаючи Угорщину.

Після 1973 року впровадження реформ в Угорщині практично припинилося через збільшення тиску з боку Радянського Союзу та інших країн Радянського блоку на обмеження будь-яких реформаторських ініціатив у соціалістичних країнах.

У 80-ті роки угорський соціалізм ставив ставки на зовнішні кредити для підтримки високого життєвого рівня населення, але ця стратегія призвела до серйозних економічних проблем. Заборгованість країни зросла, досягаючи рівня, що дорівнював річному національному доходу. Це призвело до значного дефіциту у державному бюджеті, інфляції та зниження купівельної спроможності населення, що призвело до зростання безробіття [79].

Під тиском таких економічних труднощів угорське керівництво почало повертатися до ідей економічних реформ середини 60-х років. Починаючи з 1981 року, було дозволено створювати "малі підприємства", переважно у сфері торгівлі та обслуговування. Також легалізовано індивідуальну трудову

діяльність та роботу за сумісництвом, розповсюдилися трудові кооперативи, особливо у легкій промисловості. Капітали, що були зароблені в цій сфері, стали основою для проведення приватизації на початку 90-х років та створення середнього класу власників.

Зміни в політичному житті Угорщини відображали перехід до більш відкритого політичного процесу. Дозвіл на висування кількох кандидатів на вибори до парламенту і зростання критичних матеріалів у засобах масової інформації щодо економічної ситуації та становища угорців за кордоном свідчили про більшу відкритість і свободу слова.

Однак, зазвичай такі критичні матеріали залишалися без відповіді чи реакції з боку політичної еліти, що може вказувати на певні обмеження або ігнорування цих питань з боку влади чи партійних структур.

Цікавий момент, що в угорському суспільстві "соціалістичного" типу існував моральний та іноді навіть активний спротив до радянського впливу та диктату. Такий спротив іноді проявлявся через створення союзів, товариств, громадських організацій, а також активізацію вчених, економістів, політологів, які аргументовано висували пропозиції щодо розв'язання кризи та необхідності політичних змін.

Це свідчить про те, що навіть в умовах "соціалістичного" режиму була певна плинність і різноманіття думок. Ідеї про необхідність зміни суспільного ладу висувалися навіть відомими партійними функціонерами, що може свідчити про поширення та глибину невдоволення політичним становищем.

Роль Спілки письменників Угорщини в той період була значною в контексті каталізування процесу демократизації суспільства. Незважаючи на жорсткий ставок центрального комітету Угорської Соціалістичної Партії, письменники не відступали. Навіть із застосуванням санкцій до видавничих органів та редакцій літературних журналів, письменницька спільнота продовжувала активну діяльність.

Заходи, такі як обмеження членства у Спілці письменників для представників Угорської Соціалістичної Партії, свідчили про відкрити

конфронтацію між більшістю письменників та владою. Це демонструвало важливість незалежної голосної платформи для висловлення думок та бажання письменників активно впливати на політичні та суспільні питання.

Перехід Угорщини до нового етапу суспільного розвитку, який спрямований на перетворення системи на принципах демократії та ринкової економіки, відбувався під впливом гласної підтримки та наслідків нового курсу, який вводив Михайло Горбачов у Радянському Союзі. Цей новий підхід до влади в Кремлі сприймався у Угорщині та інших соціалістичних країнах як можливість більшого руху в напрямку відкритості та демократії [80, с. 30].

Зміни у геополітичному середовищі, які відбувалися в СРСР, вплинули на угорське суспільство, що створило можливість для встановлення нових структур та підготовки для переходу до демократичної системи та ринкової економіки. Це був ключовий момент для Угорщини, яка стала лідером серед соціалістичних країн у проведенні реформ і переходу до демократії та ринкової економіки.

В той же час, влада під керівництвом Яноша Кадара намагалася припинити будь-які форми опозиційної журналістики та активного опору. Це було зумовлено прагненням утримати політичну стабільність та зберегти контроль над інформацією та дискусіями в суспільстві.

Хоча піднесення нових ідей і політичних можливостей було чітко відчутним, відкриття для демократії і свободи слова виявилось складним завданням у контексті старих політичних уявлень та бажання зберігати контроль над суспільством.

Режим Яноша Кадара був жорстким і не терпів навіть лівої опозиції. Його влада не коливалася у припиненні будь-яких спроб виразити непогодженість з офіційною лінією [81].

Ержебет Андіч та Андор Берей перезапустили Szabad Nér як центральний орган Угорської соціалістичної робітничої партії, підтримуючи лінію Ракоші. Але ця газета викликала протести з боку Яноша Кадара, і Népszabadság почала наступ на Szabad Nér. Це призвело до закриття Szabad Nér та арешту подружжя Андіч-Берей. Їх відправили в заслання до Радянського Союзу, позбавивши всіх

прав, навіть депутатства у Державних зборах. Такий приклад свідчить про непохитність режиму у підтримці своєї влади та придушенні будь-якої опозиційної думки чи дії.

Отже, люди, які починали свою кар'єру в комуністичній пресі, згодом переосмислювали свої переконання. М. Мольнар, досягши 10-річчя революції, прийшов до висновку, що ідеологія та система цінностей Імре Надя не можуть служити новій епосі.

Угорська революція 1956 року мала значний вплив. Вона взяла уроки для обох наддержав та змусила угорський комуністичний режим переглянути свою внутрішню політику.

ВИСНОВКИ

В дипломній роботі розкрито модель взаємодії влади та суспільства через ЗМІ, здійснення суспільно-політичного діалогу на сторінках основних медіаресурсів, є характерною для багатьох країн Центрально-Східної Європи. Це відображає важливість ЗМІ як каналу спілкування між владою та громадянами, особливо в перехідний період від тоталітарних режимів до демократії.

У цьому контексті ЗМІ стають не лише джерелом інформації, а й майданчиком для висловлення різноманітних поглядів, включаючи критику влади чи висвітлення проблем суспільства. Це може сприяти виробленню обґрунтованих рішень, стимулювати дебати та сприяти формуванню громадської думки.

Однак, важливо враховувати, що модель взаємодії влади та ЗМІ може бути різноманітною в кожній конкретній країні залежно від історичних, політичних та культурних умов, а також рівня свободи слова та журналістської незалежності.

Угорські масові медіа, такі як газети, журнали, радіо, телебачення та Інтернет-видання, є ключовими джерелами інформації та відображення суспільного діалогу. Вони відіграють важливу роль у формуванні громадської думки, поширенні новин та ідей, а також взаємодії між владою і громадянами.

Сучасна угорська журналістика спадкує багато загальних ознак з європейськими медіа. Вона орієнтується на об'єктивність, відповідальність за інформацію, багато уваги приділяє експертному аналізу та балансуванню різних точок зору. Проте угорська журналістика також має свої особливості, які витікають із національної культури та традицій.

Угорські масові медіа зосереджують увагу на важливих національних темах, відзначаючи культурну спадщину та історію країни. Вони також активно впливають на політичну дискусію в Угорщині, висвітлюючи ключові події та розгортання політичних процесів.

Зокрема, в останні роки медіа в Угорщині відчувають тиск з боку уряду щодо свободи слова та незалежності, що може вплинути на різноманітність поглядів та об'єктивність інформації, що публікується.

Падіння Берлінської стіни та перехід Угорщини до демократії і ринкової економіки суттєво змінили медіа-пейзаж країни. Зокрема, зміни в системі власності, управління та фінансування вплинули на контент і роботу друкованих видань.

Після переходу до демократії і ринкової економіки, багато газет і журналів в Угорщині змінили свою орієнтацію. З'явилися нові видання, які надавали пріоритет публікаціям про демократичні цінності, права людини, економічні та політичні реформи. Збільшилася роль опозиційних та незалежних видань, які мали можливість критично ставитися до влади і домагатися транспарентності та відкритості в суспільстві.

Трансформація системи власності також призвела до появи приватних медіа-компаній і збільшення конкуренції на ринку. Це сприяло більшому розмаїттю поглядів та ідей, представлених у медіа.

У цілому, ці зміни в системі власності та політичній ситуації в Угорщині відобразилися на контенті газет і журналів, розширивши їх тематику та дозволяючи вільніший передачі різних точок зору та ідей в суспільстві.

Історія угорської публіцистики дійсно відображає особливості розвитку цієї галузі в країні та відображає її культурний, мовний і історичний контекст. Початок угорської публіцистики в XVIII столітті був визначений бажанням знати впливати на громадську думку і участь в управлінні країною. Це відобразилося в перших газетних матеріалах, які мали авторську позицію й просвічували націю.

У XIX столітті угорські видання переживали різні етапи розвитку, змінюючи свій стиль викладу та залучаючи письменників, що активно долучалися до публіцистичної діяльності. Це сприяло розширенню впливу газет та журналів на громадську думку та формування сучасного обличчя угорської публіцистики.

Такий контекст і культурний досвід має вплив на сучасну угорську публіцистику, віддзеркалюючи унікальні риси та специфіку країни в рамках цього жанру.

Угорська публіцистика завжди відігравала важливу роль у висвітленні дійсності, надавала угорцям усвідомлення та розуміння подій, важливих для їхнього суспільства. На протязі історії Угорщини були часи, коли публіцистика виявлялася особливо важливою та впливовою.

Важливими «золотими періодами» в розвитку угорської публіцистики в ХХ столітті були роки перед Першою світовою війною, де журналісти та літератори розуміли невідворотність великих змін. Цей період підготував наступні важливі етапи, такі як 1920-і та 1930-і роки.

Додаткові важливі періоди можуть бути відображені в подальших подіях та розвитку журналістики в Угорщині, відображаючи особливості країни та відносин у суспільстві через призму публіцистики та медіа.

Період 1918–1945 років був вкрай складним для Угорщини. У цей час країна пережила значні зміни в структурі влади, були часті зміни урядів і ідеологій, що призвели до революційних хвиль з різними ідеологіями. Кожен новий уряд очікував від преси не лише підтримки, але й активної участі у політичній боротьбі.

У цьому періоді угорська преса відігравала важливу роль як чинник політичного впливу. Журналісти були під тиском від урядових влад, які вимагали від них активної підтримки та виступів на користь урядових політик. Такий тиск не лише вимагав від журналістів підтримки поточного уряду, але й висував вимоги відповідати за свою роботу попереднім урядам, що ускладнювало їхню роботу та навіть ставило під загрозу їхню свободу слова.

Період був важливим у формуванні публіцистики та ролі ЗМІ в Угорщині, оскільки преса ставала значним гравцем у політичному житті країни, змушена брати участь у політичних процесах та висвітлювати вимоги різних урядових структур.

Під час короткого проміжку, коли комуністи увійшли до влади в Угорщині у 1919 році, вони встановили жорстку цензуру на діяльність ЗМІ та припинили видання багатьох видань. Контроль над інформацією та публічними засобами масової інформації був однією з основних стратегій комуністичного режиму для забезпечення своєї влади та підтримки ідеології.

Був період жорсткого переслідування опозиції, обмеження свободи слова та підготовки до військового протистояння. Комуністи встановили суворий контроль над ЗМІ, забороняючи виходити багатьом виданням, які не підтримували чи критикували комуністичний режим.

Політика цензури була спрямована на підтримку їхньої ідеології та пригнічення будь-яких думок чи поглядів, що суперечили комуністичному режиму.

Після поразки більшовицької революції в Угорщині у 1920-х роках під урядом Бетлена було відновлено більш ліберальний підхід до контролю над пресою. В цей період деякі газети, такі як *Újság* та *Világ*, були заборонені, проте інші видання отримували державні субсидії. Це сприяло розвитку провінційної преси та сприяло різноманітності думок, які висловлювалися у ЗМІ.

Повернення до більш ліберальної політики контролю над пресою означало певний ступінь свободи вираження поглядів у пресі. Проте, існували обмеження та цензура щодо деяких видань, що піддалися заборонам. Такий підхід до преси допоміг підтримати різноманіття видань та різні голоси у журналістиці Угорщини.

1 вересня 1939 року, коли розпочалася Друга світова війна, прем'єр-міністр Угорщини Пал Телекі оголосив надзвичайний стан у країні. Це призвело до введення цензури преси та зменшення кількості видань газет. Уряд ухвалив заходи, спрямовані на контроль за змістом матеріалів, які публікувалися в пресі, та зменшення обсягів видань, щоб регулювати інформацію, яка доходила до громадськості під час воєнних подій.

Постанова уряду від 28 серпня 1940 року фактично посилила цензуру, розширивши її на всі види преси. До Комітету з цензури, крім представників

прокуратури, були включені й інші урядові відомства, такі як Кабінет прем'єр-міністра, Міністерство оборони, фінансів, закордонних справ та Генеральний штаб. Цензура провінційної преси здійснювалася місцевими прокурорами разом з поліцією. Ця постанова надавала ширші повноваження урядовим структурам для контролю та регулювання змісту публікацій у пресі.

У період з 1941 по 1944 роки в Угорщині концентрація влади у медійній сфері зросла, це супроводжувалося введенням жорсткої цензури. Ці кроки були здійснені, щоб продемонструвати нацистській Німеччині, що вимоги щодо контролю над пресою виконуються. Німецька окупація зазнавала підтримки з боку колабораційних угорських структур, які активно сприяли впровадженню цензури та відображенню поглядів, прийнятних для нацистського режиму.

Під час німецької окупації Угорщини, подвійний контроль над пресою був скасований, і багато угорських видань перейшли під вплив нацистського режиму. Німецька адміністрація активно контролювала засоби масової інформації, включаючи газети та інші видання, щоб просувати свою пропаганду та забезпечити відтворення власної версії подій у масовому сприйнятті.

У жовтні 1944 року радянські війська дійсно вступили на територію Угорщини, і це розпочало звільнення країни від німецької окупації. Під контролем комуністів було започатковано видання газети "Szabadság" (Свобода), що виходила щоденно, у Пешті наступного дня після визволення міста від фашистів у січні 1945 року.

Проте, журналісти цієї газети, які були членами комуністичної партії, стикалися з радянською цензурою, коли намагалися критикувати дії радянських військ, зокрема у перші дні після звільнення. Ерньо Геро, один з керівників комуністичної партії, був проти будь-якої критики, спрямованої на Червону армію. Це свідчило про обмежену свободу преси, особливо щодо будь-якої негативної інформації про радянські війська.

Період з 1918 по 1945 рік дійсно відзначився значними змінами у ЗМІ. Це був час, коли технології сприяли швидшому та ефективнішому зв'язку. Телеграф

і телефон відкрили нові можливості для комунікації, допомагаючи швидко передавати важливу інформацію.

Технічні вдосконалення у сфері друкарства, зокрема поява нових методів та процесів друку, включаючи можливість розміщення фотографій, також зробили свій внесок у розвиток преси. Це дозволило газетам і журналам використовувати візуальні засоби для кращого відтворення подій та зробило їх зміст більш привабливим для читачів.

У даному періоді нововведення та технологічний прогрес в галузі ЗМІ суттєво змінили спосіб, яким люди сприймали та отримували інформацію.

Радіо справді відіграло важливу роль в Угорщині в 1920-і роки. Передачі по радіо надавали можливість широкому колу людей отримувати інформацію та розважатися. З появою доступних у ціні радіоприймачів цей медіум став доступним для більшої кількості людей.

Але під час гітлерівської окупації Угорщини радіопрограми зазнали труднощів через контроль та цензуру, характерні для того періоду. Однак після приходу радянських військ радіо відновило свою роботу, що дозволило знову вільно виходити в ефір та поширювати інформацію.

Міжвоєнний період угорської журналістики відзначався різноманітністю та багатопартійністю у видавничій сфері, навіть при авторитарному правлінні. Це свідчило про певну свободу слова та різноманіття ідей, що сприяли розвитку журналістики.

У період після падіння соціалістичного режиму у 1989-1990 роках цей досвід виявився корисним. Заснована на демократичних принципах угорська журналістика знайшла застосування у розбудові нової системи після змін у країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ткач Д. І. Журналістика в Угорщині: загальне та особливе: монографія. Київ: Університет «КРОК», 2020. 300 с.
2. A Magyarországi Szocialista Szövetség Tanácsköztársaság alkotmánya URL: [https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=91900035.TV &searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fragenum%3D38](https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=91900035.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fragenum%3D38) (дата звернення: 15.10.2023).
3. Ткач Д. І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій: монографія. Київ: МАУП, 2004. 480 с.
4. Що таке «неліберальна демократія» і як її запроваджують в Угорщині? URL: <https://uifuture.org/publications/24443-neliberalna-demokratiya> (дата звернення: 17.10.2023).
5. Ткач Д. І. Влада та опозиція в Угорщині – зміна облич чи зміна курсу? Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2014. № 2. С.75-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2014_2_8 (дата звернення: 19.10.2023).
6. Головатий М.Ф. Політична психологія: навчальний посібник. Київ: МАУП, 2001. С. 66–67.
7. Чекмишев О.В., Ярошенко Л.А. Основи якісного блогерства: навчальний посібник. Київ: ФОП А.М. Рудницька, 2014. 48 с.
8. Дзьобань О.П. Філософія інформаційного права: світоглядній загальнотеоретичні засади: монографія. Харків: Майдан, 2013. 360 с.
9. Az Index újságírója részletesen megírta, miért mondtak fel 444. hu, 2020. Július. URL: <https://444.hu/2020/07/25/az-index-ujsgirojareszletesen-megirta-miert-mondtak-fel> (дата звернення: 25.10.2023).
10. Віце-прем'єр Угорщини: «Автономія – мета та майбутнє закордонних угорських меншин» URL: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/197237> (дата звернення: 25.10.2023).
11. Шипка Н. М. Угорська національна меншина як чинник формування українсько-угорських міждержавних політичних відносин (1991–2006 рр.).

Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 2007. №19 С. 208–216.

12. Декларація про принципи співробітництва між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Угорською Республікою по забезпеченню прав національних меншостей. Київ: Збірник чинних міжнародних договорів України. 2001. Т.1. С. 269–274.

13. Україна: утвердження незалежної держави (1991-2001). Київ: «Альтернативи», 2001. 385 с.

14. Aláírta az ukrajnai nemzeti kisebbségek és több nemzetközi szervezet által is bírált nyelvtörvényt kedden a kijeви parlament elnöke, Andrij Parubij, miután a törvényhozás elutasította az ellenzéki képviselők beadványait. URL: https://nepszava.hu/3035944_szabad-utatkapott-az-ukran-nyelvtorveny (дата звернення: 03.11.2023).

15. Буроменьский М. П. та ін. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації: посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ: «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с.

16. Здоровега В. В. Теорія і методика журналістської творчості. Львів: ПАІС, 2004. 268 с.

17. Земляна І. А. Журналіст і (НЕ)безпека: посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах. Київ: Софія-А, 2016. 192 с.

18. Михайлин І. Р. Основи журналістики: підручник. Київ: Центр учб. літ., 2011. 494 с.

19. Товтин Я. І., Андрусак Я. А. Суперництво між Габсбургами та Ягеллонами за чесько – угорський трон (середина XV–початок XVI ст.). Наукові записки Тернопільського національного університету ім. В. Гнатюка. 2008. №1. С.198-202.

20. Цигак В. Б. Наукові дискусії навколо «Ілюстрованої хроніки» в контексті історіописання в угорському королівстві за правління династії Анжу (XIV ст.). Науковий вісник Ужгородського університету. 2017. № 1. С.108-117.

21. Бажан О. Г. Реакція українського суспільства на події 1956 року в Угорщині. Науковий вісник Ужгородського університету. 2007. № 18. С.32-38.
22. Вандич П. П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. Київ: Критика, 2004. 352 с.
23. Король І. Ф. Угорська революція 1956 р.: початок краху про радянських тоталітарних режимів. Ужгород: В. Падяка, 2002. 197 с.
24. Мандрик І. З. Еволюція політичних та наукових оцінок народного повстання в Угорщині 1956 року. Науковий вісник Ужгородського університету. 2007. № 18. С.113-119.
25. Пилявець Р.І. Збройне втручання СРСР у внутрішні справи Угорщини: прийняття рішення. Воєнна історія. 2002. № 1. С.84-100.
26. Райнер Я. Й. Трагічна доля прем'єр-міністра: До 100-річчя з дня народження Імре Надя. Всесвіт. 1996. № 10-11. С. 165-166.
27. Сурнін В. В. Еволюція радянської зовнішньої політики в контексті угорських подій 1956 року. Науковий вісник Ужгородського університету. 2007. С.222-228.
28. Угорщина: енциклопедія історії України: в 10-ти т. Київ: Наукова Думка, 2013. Т. 10: за наук. ред.: В.А.Смолій та ін.. С.201-206.
29. Луццай В. І. Системна криза тоталітарного режиму в Угорщині (1949-1956 рр.): дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 «Всесвітня історія». Київ, 2002. 228 с.
30. Романюк М. М. Закарпатська україномовна преса 20–30-х років: до питань історіографії та методики дослідження. Зб. Праць НДПЦ. 1995. № 2. С. 136–151.
31. Кость С. С. Історія української журналістики (західноукраїнська преса першої половини ХХ ст.: структура, проблематика. Книга перша). Львів, 2010. 264 с.
32. Кость С. С. Преса боротьби й ідеї (західноукраїнська публіцистика першої половини ХХ ст.: Зб. Текстів. Львів, 1994. 526 с.

33. Кость С. С. Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. У всеукраїнському контексті (засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування). Львів, 2006. 514 с.
34. Чорноморець Ю. П. Візантійський неоплатонізм від Діонісія Ареопагіта до Геннадія Схоларія: монографія. Київ, 2010. 568 с. URL : http://www.filosof.com.ua/Conference/Chornomorec-monografiya_v%20druk.pdf (дата звернення 15.11 2023).
35. Міжнародна наукова конференція з усної історії «Між минулим і майбутнім: усна історія, пам'ять та смисл». Український історичний журнал. 2010. № 5. С. 223–225.
36. Акімов О. О. Західноукраїнська Народна Республіка. Історія України. 10 клас. Історія України. 2012. № 41–42. С. 17 –22.
37. Засипко М. В. Політична і соціально-економічна діяльність Данила Апостола: автореф. дис. ... канд. іст. наук. Івано-Франківськ, 2015. 16 с.
38. Ковалевська О. О. Іконографія козацьких старшин XVII - XVIII ст.: джерела та історіографія : автореф. дис. ... д-ра істор. наук. Київ, 2015. 36 с.
39. Гусейнов Г.Р. На землі, на рідній: антологія. Кн.5: На древньому Кизикерменському тракті. Упоряд. Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2008. 359 с.
40. Енциклопедія історії України: в 10- ти т. Київ: наукова думка, 2013. Т. 10. 784 с.
41. Мельник О. О. Історична енциклопедія Криворіжжя: у 3 т. Кривий Ріг, 2012. 455 с.
42. Матеріали Всеукр. наук. конф. «Соціальна історія: питання теорії та наукової практики», Київ, 18 лист. 2015 р. Історичні студії. Вип. 2. Житомир, 2016. 248 с.
43. Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Київ, 2012. 464 с.
44. Українське суспільство на шляху до політичної нації: історія і сучасність: колективна монографія. Київ, 2014. 478 с.
45. Алексеев Ю. М., Вертегел А. Г., Казаков О. О. Всесвітня історія: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Київ, 2006. 240 с.

46. Воропаєва В. В., Татаринов М. В. Всесвітня історія. Нова історія (кінець XVIII - початок XX ст.). 9 клас: плани-конспекти уроків. Харків, 2005. 272 с.
47. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2015. 476 с.
48. Міжнародні економічні відносини : навчальний посібник / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса: ОНУ, 2015. 306 с.
49. Історія Національної академії наук України, 1941–1945. Ч. 2. Додатки / упоряд. Л. М. Яременко та ін.; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут архівознавства, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2007. 573 с.
50. Радянсько партійна преса післявоєнного періоду URL: <http://ru.OsviTa.ua/vnz/repOrTs/jOurnalism/22295> (дата звернення 18.11.2023).
51. Строката Н. Н. Український національний фронт. 1964-1967. Сучасність, 1985. С.67-75.
52. Ладиченко Т.В., Осмолівський С.О. Всесвітня історія: навчальний посібник. Київ, 2010. 240 с.
53. Романюк І.А. XXIV З'їзд комуністичної партії радянського союзу. Наддніпрянська правда, 1971. С.1-9.
54. Гайдай А. І. Непорушний союз братніх народів. Наддніпрянська правда, 1972. С.1-7.
55. Романюк М. М. Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. Львів, 1995. 268с.
56. Знов червоний терор. Воля і Батьківщина. 1965. С.1-2.
57. Захаров Б.Є. Нарис історії дисидентського руху в Україні (1956–1987). Харків, 2003. 149с.
58. Зайцев Ю. Д. Опозиційний рух 60-80-х років. Сторінки історії України XX століття. Київ. 1992. С.3-31.

59. Животко А. В. Історія української преси: навчальний посібник. Київ, 1999. 368с.
60. Губка І. В. Життя славетних. Воля і Батьківщина. 2004. 38 с.
61. Владимиров В. М. Історія української журналістики (1917– 1991 рр.): навчальний посібник. Київ: МАУП, 2007. 174с.
62. Баран В.К. Україна 1950–1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. Львів: НАН, 1996. 446 с.
63. Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. С.37-48.
64. Баран В.К. Україна після Сталіна: нарис історії 1953–1985 рр. Львів, 1992. 124 с.
65. Зовнішні справи: в 32 т., 2022 Т. 32: Право-консервативна ідеологія уряду Віктора Орбана – головна причина системного конфлікту ЄС та Угорщини / Д. І. Ткач С. 9-15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/zovsp_2022_32_1_3 (дата звернення 30.11 2023).
66. Solt Pál (főszerk.): Iratok az igazságszolgáltatás történetéből I. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992. p. 588–591.
67. Ткач Д.І. Правове регулювання діяльності ЗМІ Угорщини новітньої доби. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2020. № 5. С.99-105. URL: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.05.10> (дата звернення 02.12.2023).
68. Zinner Tibor: A kádári megtorlás rendszere. Budapest, Hamvas Intézet, 2001. p. 167.
69. Gyurkó László A bakancsos forradalom – Bp.: Kossuth, 2001. – p. 542.
70. Ткач Д. І. Уроки Угорської революції 1956 року. URL: <https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/tkach-0005.pdf> (дата звернення 06.12.2023).
71. Кіш Є. І. Три домінанти в політичній палітрі Угорщини. Стратегічна панорама. 2013. №1–2. С. 85–99.

72. Кіш Є. І. Політична трансформація в Угорщині в контексті загальноєвропейської інтеграції на зламі тисячоліть: колективна монографія / за ред. Ф.М. Рудича. С. 293–308.
73. Мединський І. Ю., Капчос Б. А. Аудит зовнішньої політики: Україна Угорщина. Київ: Інститут світової політики, 2016. 43 с.
74. Ткач Д.І. Медіаполітика за часів урядування ФІДЕС - УГС в Угорщині. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*. 2020. №26. URL: https://issn2391-4164.blogspot.com/2021/04/social-and-human-sciences-polish_94.html (дата звернення 07.12.2023).
75. Rainer M. János: Az iró helye. *Viták az irodalmi sajtóban 1953–1956*. Budapest, Magvető, 1990. p. 124.
76. Ткач Д. І. Українсько-угорські відносини: нові виклики та загрози: журнал. Київ : Зовнішні справи, 2018. С. 19.
77. *The 1956 Hungarian Revolution. A History in Documents*. ВР.: Institute for the History of the 1956 Hungarian Revolution, 2002. – p.600.
78. Мітряєва С.І. Система підтримки закордонних співвітчизників в країнах Карпатського Єврорегіону: приклад Угорщини // *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 76. С. 63–67.
79. Ткач Д.І. Журналістика Угорщини після зміни політичного режиму наприкінці 80 -х. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*. 2020. № 27. URL: https://issn2391-4164.blogspot.com/2021/04/social-and-human-sciences-polish_94.html (дата звернення 10.12.2023).
80. Sipos Lajos: Az elérhetetlen eszmény. *A Napkelettől a Magyar Szemléig. Tekintet*, 2010. 5. p. 3-36.
81. Ткач Д.І. Масмедіа Угорщини про проблеми в українсько-угорських відносинах, пов'язаних із Законом про освіту. *Зовнішні справи*. 2020. № 7/8. URL: <https://uaforeignaffairs.com/uk/journal-article/38> (дата звернення 12.12.2023).